

Proizvodnja in realizacija v 20. letih

Proizvodnja v letih 1949—1963

Leto	Celotni dohodek (realizacija) v 000 ND	Index	Število zaposlenih	Index
1949	243	2	180	30
1950	394	3	285	48
1951	788	6	315	53
1952	4.337	32	335	56
1953	5.822	43	342	57
1954	6.676	49	377	63
1955	8.397	62	426	71
1956	8.752	64	450	75
1957	10.160	75	514	86
1958	13.602	100	598	100
1959	14.900	110	613	103
1960	15.603	115	616	103
1961	16.650	122	579	97
1962	19.247	142	610	102
1963	22.882	168	692	116
1964	31.404	231	766	128
1965	29.136	214	777	130
1966	25.480	187	668	112
1967	30.468	224	669	112
1968	35.000	257	752	126

Kakor so za zgodovino naroda pomembna zgodovinska obdobja, ki jih obeležujejo ekonomske prilike in vplivi, je tudi za podjetje bistvena njegova temeljna ekonomska aktivnost, to je proizvodnja in prodaja družbeno potrebnih artiklov.

Ce si podrobneje ogledamo tabelo, na kateri so po letih nakazane številke, ki pomenijo vrednost realizacije ter število zaposlenih, vidimo osnovno smer rasti podjetja, tako po obsegu proizvodnje, kakor tudi po produktivnosti. Zaradi lažjega primerjanja številke je kot baza vzeto leto 1958, to je leto, ko je podjetje praznovalo 10-letnico obstoja. Tako lahko primerjamo ne samo posamezna leta, ampak tudi 1. in 2. desetletje. Osnovna ugotovitev iz te primerjave je vsekakor ta, da je tovarna v času svojega obstoja doživljala stalen vzpon, ki vzbuja spoštovanje in priznanje. Če pa upoštevamo še vse okoliščine od prvih začetkov, ko ni bilo niti ustrežajočih strojev niti kadrov, pa moramo priznati, da je Elma po začasnem zastoji v letih 1965—1966 prav v zadnjih 2 letih dosegla svojo zrelost. To zrelost pa morajo potrditi njeni delavci s tem, da vsak zase napravi obračun svojega dela in da vse pozitivne izkušnje zberemo in obdelamo ter tako ustvarimo tradicijo, na kateri bomo zgradili ukrepe za bodoči, še hitrejši razvoj.

V prikazani tabeli lahko opazimo pomembna obdobja v rasti podjetja. V prvem obdobju od ustanovitve do konca leta 1951 je proizvodnja razmeroma nizka. To pomeni, da se je proizvodnja šele pripravljala na prehod iz domala individualne oz. maloserijske na večje serije posameznih izdelkov.

Drugo obdobje je v letih 1952 do 1957. Tu že lahko govorimo o večjih serijah posameznih izdelkov, stekla je proizvodnja vodotesnega materiala in nekaterih okovov za fluorecentne cevi.

Tretje obdobje je čas od 1958 do 1964. V teh letih je podjetje doživelo po kratkem zastoji leta 1960 in 1961 največji in najbolj kvaliteten vzpon. Leta 1958 smo začeli proizvajati mikro stikala, ki jih je trg zelo hitro

sprejel in ki so Elmo uveljavila na jugoslovanskem trgu in deloma tudi v inozemstvu.

Četrto obdobje je čas uvajanja reforme oz. prilagajanja novim pogojem gospodarjenja. Že sami podatki o realiziranem bruto produktu nam povedo, da smo po zastoji oz. padcu prodaje v letih 1965—1966 doživeli ponoven vzpon in bomo letos presegli leto 1964 ob manjšem številu zaposlenih in ob 5 % skrajšanem delovnem času. Po asortimanu pa to obdobje obeležuje lansiranje karo stikal in vtičnic ter veliko povečanje proizvodnje likalnikov z avtomatsko regulacijo.

V tabeli 20 letnega razvoja imamo tudi podatek o številu zaposlenih. Primerjava gibanja zaposlenosti z gibanjem celotnega dohodka pa nam pokaže, da je hitrost naraščanja celotnega dohodka še enkrat hitrejša od naraščanja števila zaposlenih. To nam govori o znatni in tudi nepretrgani rasti produktivnosti dela. Res je sicer, da realizirani dohodek ni

ju narastla za 2 in pol krat ali povprečno za 6 % na leto.

Rast podjetja je spremljalo ali boljše rečeno pogojevalo spreminjanje asortimana in njegovo prilagajevanje potrebam trga. Ob ustanovitvi podjetja je proizvodni program obsegal zelo raznovrstno proizvodnjo: poleg osnovnih artiklov instalacijskega materiala smo izdelovali galanterijske izdelke iz bakelita kot na primer gumbe, pepelnike itd. V transformatorski delavnici smo izdelovali tudi aparate za točkasto varjenje. V sklopu podjetja je bilo tudi pridobivanje glin in izdelovanje keramičnih polizdelkov. Sredi 50 let smo te stranske dejavnosti opustili in naše podjetje se je ustalilo na dejavnostih, ki jih imamo še danes. Razmerje po obsegu in pomembnosti med posameznimi vrstami proizvodnje pa se še danes spreminja. V času reforme se je najbolj zmanjšalo povpraševanje po instalacijskem materialu, zato je bilo nujno posvetiti več pozornosti ostalim vrstam izdelkov. Tako se od leta 1966 naprej v največji meri povečuje proizvodnja likalnikov in transformatorjev. Medtem, ko je pred reformo proizvodnja instalacijskega materiala obsegala 75 % celotnega dohodka, bo v letu 1968 vzemala le nekaj nad 50 %; nasprotno pa bo delež likalnikov porastel

od 10 na 24 odstotkov. Razmerje v korist likalnikov se bo spreminjalo še v letu 1969.

Omenili smo že, da bo leto 1968 prvo leto, ko bomo v proizvodnji in realizaciji presegli najboljši rezultat predreformskega obdobja. To dejstvo nam pa tudi nakazuje, da se že bližamo točki, v kateri bodo naše sedanje tehnološke in organizacijske možnosti popolno izkoriščene. Po drugi strani pa nam izkušnje iz let 1965, 1966 in 1967 dovolj jasno kažejo, da se podjetje ne sme niti za trenutek ustaviti v svojem iskanju novih razvojnih možnosti, da ne bi bilo nepripravljeno ob nenadnih tržnih spremembah in gospodarjenju na sploh. Analiza preteklega razvoja in sedanje situacije nam torej nakazuje, da se pričnemo z vso resnostjo pripravljati na nove kvalitativne spremembe, tako v izbiri novih izdelkov za proizvodnjo, kakor tudi v iskanju boljših in sodobnejših proizvodnih metod.

Proslava 20. obletnice obstoja podjetja naj ne pomeni samo oceno uspehov v preteklosti, ampak naj predvsem pomaga zgraditi trdne osnove za nadaljevanje pozitivnih tradicij, ki naj povedejo kolektiv k novim delovnim uspehom v bodočnosti.

Branko Prhne

VTISI IN SPOZNANJA

Zanimalo nas je, kako se nekateri izmed ustvarjalcev našega podjetja spominjajo tistih dni pred dvajsetimi leti, ko je začela nastajati Elma in drugih važnejših dogodkov v njenem razvoju vse do današnjih dni.

Za večino so bili to precej oddaljeni in za njihov spomin že zbledeli dogodki. Toda vsi so se tistih časov spominjali z rahlo otožnostjo, tako kot se ponavadi v zrelih letih spominjamo svoje otroške dobe. Prav zaradi tega dejstva ni bilo mogoče

uresničiti našega prvotnega namena, da bi iz njihovih pripovedi sestavili Elmino kroniko. Vse preveč bi morali »brskati« po njihovem spominu, preverjati točnost opisanih dogodkov, vsklajevati nasprotujoče si izjave, poseči celo v naš, ne preveč skrbno urejen arhiv, če bi hoteli napisati kroniko, ki bi imela tudi na naše zanamce zgodovinsko vrednost. Zadovoljiti smo se morali torej le z opisom razgovorov, v katerih so nam posredovali osebne vtise o takratnih

vedno realno merilo obsega proizvodnje oz. prodaje, ker so se cene v posameznih obdobjih spreminjale. Vendar pa je za naše podjetje značilno med drugim tudi to, da so naše cene, po delnem znižanju v letu 1962 ostale do zadnjega četrletja 1968 nespremenjene. Zaradi tega lahko računamo od leta 1952 do 1968 s stabilnimi cenami in je zato celotni dohodek v tem obdobju razmeroma zanesljivo merilo obsega proizvodnje. Izračun porasta produktivnosti v obdobju 1952 do 1968 nam pokaže indeks 360. Zaradi sprememb v asortimanu in delnem povečanju nekaterih cen, kot npr. likalniku, moramo ta visoki indeks nekoliko korigirati in tako lahko vzamemo kot realno oceno, da je produktivnost podjetja v tem obdobju

(Nadaljevanje s 1. strani)

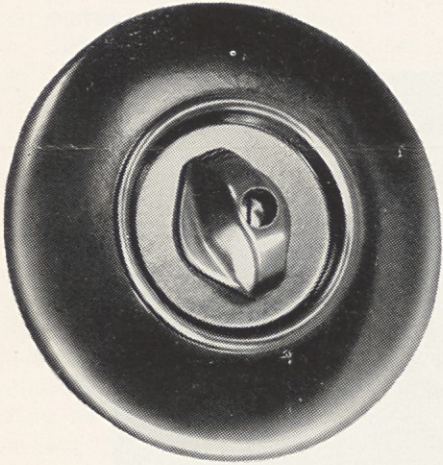
doživetjih in spoznanjih. Osebnosti vtišči pa, kot vemo, niso le ogledalo dogodkov, niti ne nepopisan list papirja, na katerega se osebna doživetja sama od sebe in dosledno zapisujejo.

Če nam bodo to našo nepopolnost zaradi osebno obarvanih izjav — drugačne pač izjave ljudi ne morejo biti — oprostili tudi tisti, ki se dogodkov bolj točno spominjajo, pa jih nismo o njih povprašali, potem upamo, da smo vsaj delno uspeli posredovati sodobnikom sliko o Elmini otroški dobi.

Razgovor s tovarišem Kermavrnarjem

Nasmejan in priazen kot vedno me je sprejel in kar hitro sva se znašla na poti spominov iz preteklosti, vse do samih začetkov ustanovitve naše tovarne. Po njegovem pripovedovanju sem zapisala naslednje vrstice:

»Da, delo takrat ni bilo lahko. Delali smo začeli v skrajno primitivnih okoliščinah. Prvi začetek sedanje tovarne je bila skromna delavnica pri Furlanu na Črnučah, kjer smo izdelovali transformatorje. Ta delavnica in kasneje nekateri privatniki, kot so bili: Pirnat, ing. Vovk ter nacionalizirana TUBA, so bili prvi zametki bodoče tovarne. Delo se je odvijalo v lesenih barakah pod zelo neugodnimi pogoji. Začeli smo delati s peščico nemških vojnih ujetnikov, istočasno pa že razmišljali o projektu nove tovarne. Objekt smo zgradili in vanj preselili vse, do sedaj raztresene delavnice. Privatniki, ki so tu sodelo-

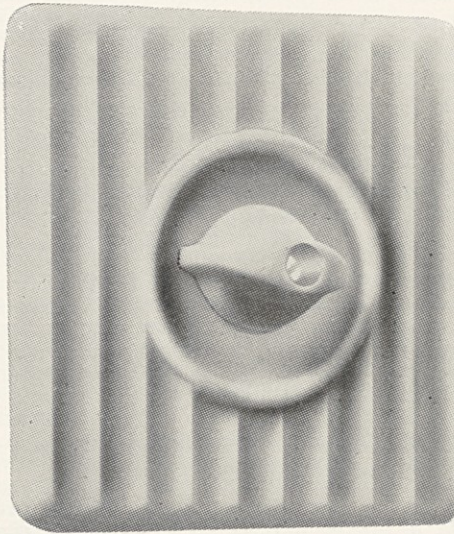

vali, so kaj kmalu odpadli. Nam pa je ostal objekt in pester program vseh združenih delavnic. Jaz sem bil že od vsega začetka obratovodja. Ne da bi se hvalil lahko rečem, da smo s sodelavci opravili pionirsko delo pri postavitvi tovarne. Sam sem skrbel za proizvodnjo, poleg tega pa še nabavljal gradbeni material, vodil gradnjo objekta in delal vse in povsod, kjerkoli je bilo potrebno. Počitka takrat nismo poznali. Delali smo tudi po 16 ur na dan. Vse, kar smo naredili, smo naredili z lastnimi sredstvi. Sami smo si napravili kanalizacijo, cesto in zgradili tudi stanovanjske bloke. Koncentracija v novem obratu pa še vedno ni pomenila konec težav. Še vedno smo delali pod zelo slabimi pogoji. Nismo imeli ne izkušenj, ne strokovnjakov, niti dobrih, modernih strojev. Imeli pa smo požrtvovalne ljudi, ki so vse to nadomestili z neizmerno voljo do dela. Spominjam se takratnega direktorja Milenka Doberleta, človeka, ki je posvetil vse svoje sile za uspeh tovarne. Spominjam se mrzlih in ostrih zim, ko smo bili brez kurjave in so delavke in delavci vsi trdi od mraza vztrajno delali pri strojih. Nič boljše ni bilo v pisarnah, ker zanje prostori niso bili urejeni. Le z veliko volje in požrtvovalnosti nam je uspelo premagati vse te začetne težave. Zloženka različnih obrtnih delavnic se je začela spremi-

njati v tovarno z zelo pestrim programom. Saj smo poleg elektro instalacijskega materiala delali tudi gumb, bakelitne kozarce in še razne druge izdelke, ki smo jih opustili, ko smo prešli na večjo proizvodnjo elektro instalacijskega materiala.

S povečanjem proizvodnje pa smo spet prišli v stisko s prostori, kar smo rešili s priključitvijo objekta »TELA« (sedanja orodjarna in montaža). Še vedno se spominjam velikega dogodka, ki ga je za Elmo predstavljala izdelava prve lastne keramike za stikalo.

Vrtilno stikalo

V letu 1950 je proizvodnja že toliko napredovala, da smo lahko uvedli normiranje del. (Značilno za našo tovarno je, da norm ni nikoli opustila, kot so to storila nekatera druga podjetja, ki so v tistih časih uvedla normiranje).

S širjenjem kroga strokovnih sodelavcev in zaposlovanjem nove delovne sile je tovarna rastla in se širila. Novi tehnološki postopki, izboljšanje orodij in vedno večja priučnost delavcev so omogočili vidno rast produktivnosti. Delavci in strokovni kadri so se z nalogami spoprijeli zagrizeno, z vso zavzetostjo in so zato tudi uspeli.

Lociranje Elme v Črnučah je ime- lo tudi za kraj sam nedvomno velik pomen. Lahko rečemo, da je bila prav ustanovitev te tovarne prvi zametek industrijskega predmestja na tem področju. Z možnostjo zaposlitve je porastel tudi narodni dohodek prebivalcev. Z doselitvijo novih ljudi pa se je odrazil tudi njihov vpliv na razvoj Črnuč.

Kljub velikim spremembam, ki jih je kraj doživel, pa so Črnuče še vedno razmetano naselje brez osrednjega centra. Prav gotovo bi to morali urbanisti bolj upoštevati.

Zase osebno lahko rečem, da je bilo to eno najtežjih obdobij, pa tudi najbolj plodovito. Z delom in učenjem je izpopolnjeno to obdobje, v katerem sem tudi sam doživel in dosegel svoj razvoj.»

Razgovor s tovarišem Feletom

Tovariš Stane Fele je bil v prvem obdobju vodja preizkuševalnice, kasneje pa šef priprave dela. Sedaj je direktor gospodarsko-računskega sektorja pri RTV Ljubljana.

Osvajitev mikro materiala pomeni za naše podjetje novo obdobje v proizvodnji. Ker je bil tovariš Fele prvi, ki se je pri nas začel ukvarjati s konstrukcijo tega materiala, sem ga naprosila, naj mi pove, kako se spominja začetkov, kako in zakaj so se odločili za tako izvedbo.

Takole se on spominja:

»Prvi sodobni tuji vzorci, ki jih dobili na vpogled, so bila dodelna stikala italijanske firme TIČI-

NO z Al eloksiranim pokrovom. V tedanjem času pa na jugoslovanskem trgu ni bilo mogoče dobiti materiala za ustrezne pokrove.

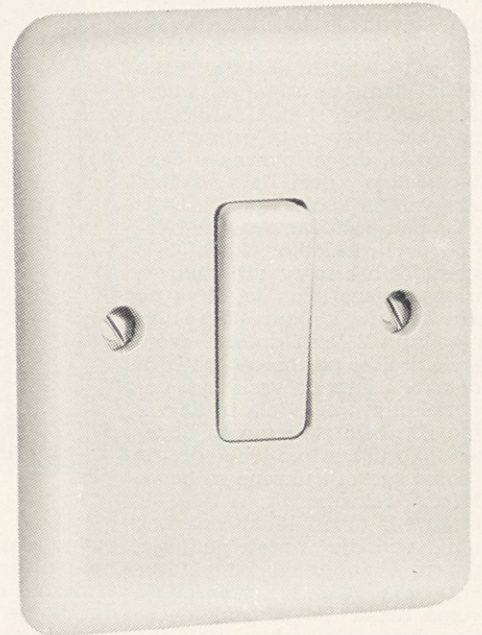
Po nekaj mesecih smo dobili nove vzorce in sicer n. o. bakelitno stikalo TIČINO. Ta vzorec nam je bil izredno všeč zaradi enostavnosti in kvalitete mehanizma, žal pa za Elmo nekoristen, ker je bil že patentiran. Za nas pa so bila taka stikala interesantna zaradi takrat moderne oblike ter kvalitetnega in poceni mehanizma. Začeli smo razmišljati, kako bi se izognili patentu TIČINO in iz-

delali svoj lastni »elmovski mehanizem«, ki pa naj bi kvalitetno ne bil slabši od vzorca.

S tovarišem Seršenom sva začela delati poskuse. Napravila sva več vrst prototipov. Istočasno pa sva tudi izdelala pripravo za preizkus življenjske dobe stikala. Prvič smo prekusili življenjsko dobo samega prototipa in bili nad ogromnim uspehom vsi iznenadeni in presenečeni.

Naša naloga je bila: izdelati tak mehanizem, ki bi istočasno odgovarjal za vometno in podometno instalacijo. Ta problem smo rešili tako,

Mikro stikalo

da smo mehanizem potegnili v gumb in tako dosegli plitvo konstrukcijo.

Novi mehanizem je zahteval tudi novo tehnologijo, ki pa nam je povzročala precej težav. Orodjarna v tedanjem času še ni bila v stanju izdelati ustreznih orodij, zato nam je v začetni dobi povzročalo vlaganje in pečenje ploščice v gumbe mnogo težav in ogromno izmeta. Problem smo rešili takrat tako, da smo ploščice naknadno lepili v gumbe. Ta rešitev je poenostavila tehnologijo, vendar se je vsled neenakomerne kvalitete le-

pil, ki smo jih uporabljali, dogajalo, da so se ploščice snemale že po krajši časovni uporabi. Z izpopolnjevanjem tehnologije pa smo tudi ta problem rešili s sistemom, ki se še sedaj uporablja.

Novi mehanizem pa je zahteval tudi nove kvalitetnejše materiale, ki so pogojevali tudi novo tehnologijo. Prvič smo začeli uporabljati srebrne kontakte. Tako se je Elma v tem času tudi prvič pojavila kot kupec v rafineriji dragih kovin.

Kvalitetno pomenijo mikro stikala revolucijo, saj imajo 20-krat večjo življenjsko dobo od klasičnih vrtilnih stikal. Proizvodni stroški pa so bili znatno nižji, saj so takrat znašali 0,96 N din, medtem ko nas je stala proizvodnja vrtilnega stikala 1,96 N din.

Že v prvem letu si je Elma s temi stikali ustvarila cca 160 milj. S din dohodka.

Seveda tudi ostali proizvajalci niso ostali križem rok, pač pa so se lotili izdelovanja takih in podobnih stikal. Neko podjetje je celo do podrobnosti kopiralo naša stikala, vendar smo proizvodnjo preprečili, ker smo imeli naša stikala že patentirana in zaščitena. Le tovarna Kontakt je po licenci TIČINO izdelala stikala in se z njimi pojavila tudi na trgu.

Da smo z mikro materialom uspeli, gre zasluga tudi pokojnemu tov. Sepetu, takratnemu tehničnemu direktorju, ki nam je omogočil razvojno delo. Pripomniti želim le to, da je Elma bila vedno počasna v realizaciji idej in so nas drugi zato tudi prehiteli. Največji problem je predstavljala izdelava orodij. Poseben problem pa je predstavljala tudi sinhronizacija planiranja: nabava — proizvodnja — prodaja.»

Trg je na novi material reagiral normalno. Ni ga namreč sprejel čez noč. Vendar se je začel še bolj in bolj uveljavljati. Nekaj smo pogrešili tudi sami, ker smo ga bolj propagirali kot v ometni in manj kot pod ometni instalacijski material.

Za boljši plasman smo sklicali seminar monterjev iz cele Jugoslavije in jih seznanili z novimi mikro izdelki.

Vzporedno z uvajanjem serijske proizvodnje mikro stikal se je pojavil v montaži prvič tudi dvoročni sistem montaže. Delavce pa so seznanjali s PIV metodo, za katero je seminarje vodil tov. Smrkolj.

Značilno in pomembno je dejstvo, da so se ta stikala začela delati serijsko (že takrat po 4000 dnevno) in da se trak sploh ni več prekinil. To je predstavljalo tudi spremembo načina dela.

(Nadaljevanje na 3. strani)

(Nadaljevanje z 2. strani)

Iz prvih časov osvajanja mikro stikal se tovariš Fele spominja, kako je sestavljal to stikalo celo uro in ga je zato že hotel zavreči. Ko pa so to delo prepustili ženskam v montaži, je ta problem kaj hitro odpadel. Proizvodnja mikro materiala je stekla in v kratkem času popolnoma izpodrinila klasična vrtilna stikala.

Razgovor s tovarišem Kobentarjem

Obiskal sem ga na njegovem delovnem mestu v ljubljanski Elektrotehni, kjer dela na mestu direktorja za notranjo trgovino. Njegov delovnik je sestavljen iz razgovorov, sej, potovanj in »vdorov« nenaavljenih strank. Zato sva morala tudi midva opraviti najin sicer vnaprej dogovorjen zmenek »pod pritiskom« čakajočih nenaavljenih strank. To sicer ni bil razlog za njegovo nezgovornost in zaprtost, vzpodbudno pa prav gotovo ni vplivalo na najin razgovor.

Kar nekam dolgo je trajalo, da sva se malo »ogrela« in da je pogovor, pravimo, stekel. Spoznal sem, da je razlog za njegove kratke in nekonkretne odgovore brez imen, brez podrobnosti, v rahli zagrenjenosti in užaljenosti. Morda to najlaže ponazorim z njegovo izjavo, ki jo je izrekel mimogrede med pogovorom: »16 let sem bil direktor v Elmi, z vsemi sem skušal biti vedno človek in računal sem, da bodo tako ravnali z me-

nismo poznali, videli smo le Elmo in njeno mesto na jugoslovanskem trgu.

Največji uspeh in ugled je po mojem mnenju dosegla Elma s proizvodnjo mikro stikal, če se ne motim, smo se s temi proizvodi pojavili na evropskem tržišču prvi, takoj za Italijo.

Ce kot nekdanji direktor, to je kot odgovorna oseba za usmerjanje in organizacijo podjetja, lahko vseeno govorim o svojem osebnem doprinosu k napredku Elme, tedaj menim, da so to kooperacijska pogodba z Rowento, ustanovitev obrata nekovin v Lendavi in prvi večji izvoz v Egipt. Ko sam gledam na te moje posege z vidika današnjih razmer, so to lahko rečem vsakdanjost, toda za tiste čase so pomenile začetek določenega načina delovanja podjetja navzven, pomenile so nekaj novega.

Med stvarmi, ki si jih danes morda lahko očitam, da jih zaradi premajhne vztrajnosti in doslednosti nisem opravil, je prav gotovo rekonstrukcija. Če bi takrat, ko so bili izdelani prvi načrti zanjo, kljub omejitvam investicij v družbenem merilu »stišal« rekonstrukcijo skozi bančne ovire, bi prav gotovo odpravil enega od pomembnih argumentov zaradi katerih sem moral ob reelekciji zapustiti podjetje. Prav za ta primer velja znani izrek, da je lahko biti dober v dobrem času, mnogo težje pa je uspeli človeku v času kriz in težav. Te modrosti ne bi smeli pozabiti tudi tisti delavci v Elmi, ki včasih s svojimi premalo premišljenimi nazori ustvarjajo o posamezniku določeno javno mnenje.

Razgovor s tovarišem Dolničarjem

Več kot 14 let je delal v naši tovarni na raznih delovnih mestih, od normirca, do obratovodje montaže, šefa proizvodnje in pomočnika direktorja. Lani je zapustil naše podjetje zaradi tega, ker je bilo njegovo delovno mesto ob reorganizaciji ukinjeno. Sedaj je direktor proizvodnje feritov v Iskri.

Sončno jesensko popoldne je skotraj neopazno drslo v večer, ko sva na njegovem sedanjem delovnem mestu začela obujati spomine na delo v

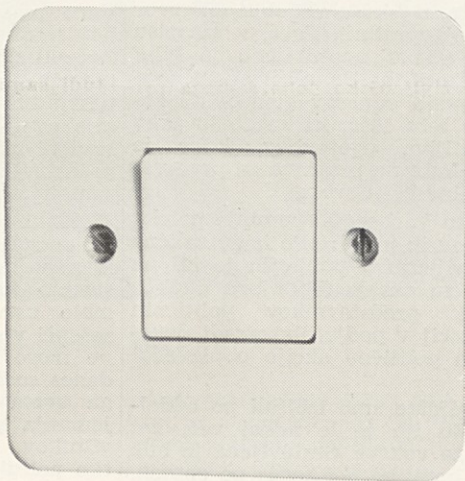
ocenjevali kot osebno nestrpnost. Ponovne težave prav s temi sodelavci v zadnjem času so potrdile moje prepričanje, da sem takrat ravnal pravilno in mi je zato danes še bolj žal, da nisem bil tedaj bolj vztrajen.

Drugo, lahko bi rekel, zrelo obdobje mojega dela v Elmi pa je rekonstrukcija. Na žalost se je to delo zaradi gospodarske reforme tako zavleklo, da ga nisem mogel dokončati. Vsako nedokončano delo pa poraja v meni občutke, kot da so bili vloženi napor in prizadevanja zaman. Razumljivo je, da tisti, ki potem začeto delo nadaljuje, prvotne zasnove ne razume v celoti in jih včasih spre-

Montaža v novi hali

Karo stikalo

noj tudi drugi«. Ob reelekciji ga je neiskrenost nekaterih njegovih sodelavcev sicer strelila, a vseeno grenkobe tega spoznanja še ni mogel pozabiti. Na podlagi vtisov in zapisov nekaterih njegovih izjav sem z njegovim soglasjem zapisal tisto, kar mislim, da je povedal oziroma, da nam je hotel povedati.

»Kot mlad tehnik, brez posebnih delovnih izkušenj, sem se zaposlil v Elmi, tedaj, ko je bila še čisto na začetku svojega razvoja. Četudi nismo imeli točne predstave, kakšna je naša prihodnost, kako veliki bomo postali, smo se že na samem začetku dogovorili, da bosta visoka kakovost in spoštovanje dogovorov naša glavna poslovna cilja. Mislim, da smo v tem uspeli, ne samo zaradi povojnega poleta, katerega je bilo v vseh nas tedaj več kot dovolj, temveč tudi zato, ker nas majhne radosti ob rojstvu novih izdelkov niso uspravale, temveč so nam bile vzpodbuda za iskanje novih poti k še večji kakovosti.

V tistih časih smo se vsi skupaj počutili v Elmi kot ena sama družina. Bili smo si tovariši in tovariški v medsebojnih odnosih. Osebnega prestopa in uveljavljanja posameznikov

Glede Elminega proizvodnega programa menim, da ni njena perspektiva samo v izdelavi končnih izdelkov, temveč tudi v izdelavi polizdelkov za proizvajalce množičnih izdelkov kot npr. gospodinjskih aparatov, avtomobilov, ipd. Morda bi kazalo prav sedaj, ko Elma nima težav s prodajo, razmisliti tudi o tej obliki širjenja proizvodnega programa.

Marsikatero grenko spoznanje in krivico bi lahko prihranili svojim sodelavcem, če bi v prihodnje tudi v Elmi ne presojali stvari z vidika neposredne koristnosti. Malokdaj lahko človek takoj preceni, če je odločitev pravilna ali ne. Treba je ljudem zapustiti in včasih tudi potrpežljivo počakati, ker se s časom same ločijo pleve od zrna. »Revolucije« so sicer potrebne, tedaj, kadar druga sredstva odpovejo, ne prinesejo pa po navadi posameznikom tistih koristi, kot so si jih na začetku obetal.

Veliko svetlobe je bilo v sobi, kjer sva se pogovarjala in vrvež z Gospodarskega razstavišča, kjer je bil prav tedaj sejem elektronike, naju je opozarjal, da življenje teče mimo nas in nas ne sprašuje, kako nam je, kako se počutimo.

Elmi. Morda je bila prav ta naravna okoliščina ali pa najino dolgoletno poznanstvo razlog, da je potekal pogovor tako sproščeno in odkrito. Nisem mogel zapisovati njegovih odgovorov, ker bi to motilo stik zaupanja, ki je bil med nama vzpostavljen. Le od časa do časa sem na kratko zapisal kakšno posebej jasno izraženo misel. Iz zbranih vtisov sem nato skušal čimbolj točno zapisati tisto, kar nam je vsem skupaj povedal.

»Delo v Elmi, zlasti v prvih 10 letih je bilo zame nadvse prijetno in resnično bogato. Vrhunec zadovoljstva zaradi dobrega počutja in vidnih delovnih uspehov pa sem dosegel kot obratovodja montaže. V tistem času sem uspel z nekaterimi tehnološkimi in organizacijskimi prijemi spremeniti montažo iz obrtniške delavnice v dokaj dobro organizirano industrijsko montažo. To je bilo obdobje, ko je podjetje po mojem mnenju doseglo vrh svojega hitrega razvoja. Za nadaljevanje tega vzpona na še višji ravni pa v podjetju tedaj nismo imeli človeka, ki bi imel dovolj izkušenj, znanja in tudi vpliva, da bi mu ljudje zaupali. Dotedanji nosilci razvoja so se te svoje šibke točke zavedali, morda celo preveč očitno. Prav to je vzpodbudilo nekaj bolj ambicioznih družbenopolitičnih delavcev k temu, da so pričeli sistematično zmanjševati vpliv vodstva. Namesto, da bi se vodstvo osvobodilo tega pritiska s prikazom njihovih pravih težnj, se je odločilo za sporazum in dajanje koncesij.

Skoraj dobesedno čez noč so postali nekateri do tedaj docela povprečni sodelavci odlični strokovnjaki. In četudi je bilo kasneje dokazano, da njihovo delo ne ustreza zahtevam delovnega mesta oziroma, da ne spadajo na mesta, ki so jih zasedli, ni bilo človeka v podjetju, ki bi si jih upal zamenjati. Nasprotno, meni so prenekanteri moje dokazovanje njihove nesposobnosti zamerili in ga

minja celo na račun kakovosti. Tega sicer ne morem dobesedno trditi za moj primer, vseeno pa mi je žal, da te naloge nisem opravil.

Sicer pa imam na delo v Elmi zelo prijetne spomine. Zame je to delovni kolektiv z visoko delovno storilnostjo, smislom za poenostavitve ter zboljšave in z izostrenim občutkom za to, koliko stane nov človek »v režiji«. Morda so prav te značilnosti poleg kmečkega okolja in porekla delavcev razlog za obstoj precejšnje ozkosrčnosti, ki včasih celo prerašča v zavist in grajanje (opravljanje) tistih, ki imajo malo drugačne navade in nazore od večine. Biti enak in ne različen od ostalih je geslo zlasti starejšega dela Elminega kolektiva. Taka miselnost pa seveda vpliva zaviralno na uveljavljanje novih idej in je podlaga poslovne togosti, ki je v Elmi morda preveč udomačena.

Da bi Elma v prihodnje tako napredovala kot v prvih 10 letih svojega razvoja, bi morali po mojem mnenju zmanjšati vpliv primitivnih in tradicionalnih sil v kolektivu, izvesti osvežitev in preporod srednjega vodstvenega kadra, ki je sedaj nosilec teh nazorov, gojiti večjo strpnost in tolerantnost do strokovnjakov, zlasti v času kriz, ki se skoraj periodično ponavljajo pri Elminem proizvodnem programu in negovati težnje za povečanje proizvodnosti dela zlasti z uvedbo drobne mehanizacije in avtomatizacije.

Razgovor s tovarišem Dolničarjem nam je odkril marsikatera dejstva iz preteklosti zlasti na kadrovskem področju. Meni kot novincu pa je pojasnjena marsikatera neznanka pri spoznavanju določenih struj v podjetju. Če sklepamo na podlagi zgodovinskih dejstev, potem bo morala vložiti sedanja vodilna skupina v podjetju precejšnje napore za odpravo dosedanjih »principov kadrovanja« in ozkosti v medsebojnih odnosih.

Razgovor s tovarišem Vavpotičem

Tovariša ing. Rudija Vavpotiča sem zaprosil, da bi povedal nekaj misli o stanju, težavah in uspehih podjetja v času, ko je prevzel dolžnosti direktorja podjetja.

Iz njegovega zapisa povzemam nekaj najvažnejših momentov, ki so bistveno vplivali na sedanje stanje.

Ko je aprila leta 1966 prevzel svoje dolžnosti, je ugotovil, da je bil v tem obdobju I. kvartal skrajno kritičen, predvsem z gledišča poslovanja odnosno tržnih razmer. Poleg zaostrene tržne situacije, ki nam je nudila malo možnosti za ustvarjanje dohodka, nas je težila tudi investicijska ekspanzija Elme, v katero smo vložili maksimalna sredstva. V letu 1966 smo imeli 291 milj. S din posojila, v letu 1967 235 milj., za leto 1968 282 milj. in za ostali leti do 1970 po 130 milj. S dinarjev. Pri takih obveznostih in pa pri stanju, ko nam je bruto dohodek z ozirom na leto 1965 hitro upadal, je bilo nujno podvzeti določene ukrepe. Da bi bilo vodstvo v svojem delu uspešno, je bilo potrebno, da so njegove odločitve dinamične in hitre. Zagotoviti je bilo treba tak program, ki bo nudil stabilno in varno proizvodnjo ter bomo ob njem lahko dosegli maksimalni možni dohodek.

Tržne razmere in pa notranji odnosi so silili upravo podjetja in strokovne službe k hitremu ukrepanju. Vsekakor je bilo osrednje vprašanje preusmeritev proizvodnega programa na področju široke potrošnje. Rešitev smo videli v nadaljnjem razvoju kooperacije s firmo Rowenta. Primarna naloga nam je bila, takoj obnoviti kooperacijsko pogodbo, doma pa pripraviti vse pogoje za realizacijo te pogodbe. V prvi vrsti je bilo nujno izboljšati tehnologijo v obratu površinske obdelave. S skupnimi prizadevanji nam je uspelo, da so konec leta 1966 termični aparati (likalniki) že predstavljali 11,6 % naše proizvodnje.

V zalogah surovin, polizdelkov in končnih izdelkov smo imeli vezana prekomerna obratna sredstva. Da bi ta sredstva sprostili, smo se lotili sanacijskih ukrepov, s katerimi smo pridobili že do konca leta 200 milijonov starih dinarjev.

Hierarhična struktura organizacije poslovanja ni omogočala funkcionalnega delovanja služb. Odločiti se

je bilo treba za tako organizacijo vodenja podjetja, ki bi bila najcenejša in obenem najučinkovitejša. V letu 1967 smo že uspeli izpeljati organizacijo podjetja, ki smo si jo začrtali v preteklem letu. Pred nima je bila predvsem kadrovska prestruktura vodstva in nekaterih strokovnih služb, ter realizacija postavljenih funkcionalnih ciljev iz leta 1966.

Tržni pogoji so že nakazovali izboljšanje in s tem tudi za nas ugodnejši položaj. Prestruktura proizvodnje, povečana realizacija plana za 29 %, novi proizvodi v posameznih panogah, delitev programa s tovarno Kontakt iz Zagreba in mednarodna kooperacija z Rowento ter ostali izvozni posli že predstavljajo bistvene rezultate, ki smo jih v tem obdobju dosegli. Termični aparati že v tem letu dosežejo 22 % vse proizvodnje.

Projektivna skupina se je sistematično lotila obdelave analize izdelkov in smo jih z ozirom na nekatere delitvene premike že uspeli razviti v izdelke. Program smo s Kontaktom podelili. Obdobje enoletnega delovanja in izredno dobra volja obeh ekip, je pripomogla, da smo že septembra 1967 podpisali pogodbo o poslovnem sodelovanju.

Z Rowento pa smo dosegli skupno pot, ki je bila v najkrajšem času učinkovito realizirana. Poleg tega smo se na jugoslovanskem trgu pojavili kot najmočnejši proizvajalec in ponudnik likalnikov.

Pri programiranju plana za leto 1968 smo upoštevali dalekosežne razvojne možnosti asortimana naših izdelkov, oceno stanovanjske in investicijske izgradnje, predvsem za definiranje plana elektroinstalacijskega materiala. Analizirali smo absorpcijske možnosti jugoslovanskega trga za likalnik. Tudi razvoj novih izdelkov je imel, poleg navedenega, vpliv na koncept naše poslovne politike.

Področje transformatorjev je postalo za nas ena izmed interesantnih panog, ki jih bo v bodoče treba še naprej razvijati z uvedbo avtomatizacije in opreme na obdelovalnih strojih.

Čeprav smo letos malo povečali plan, pa nam vsi rezultati kažejo, da je bilo predvidevanje prenizko, to se pravi, da bodo doseženi rezultati večji. Očitno zaostajanje proizvodnje za tržnimi potrebami nam je narekovalo ukrep, uvesti namesto 42 urnega 48 urni delovnik. Razumevanje kolektiva za take akcije nam je omogočilo, da se bomo hitreje izvlekli iz zaostajanja proizvodnje. Že v letošnjem letu smo pristopili k mobiliziranju kooperantov za proizvodnjo na področju nekovin in vlečnih proizvodov. Le-ta nam bo pomagala hitreje realizirati proizvodna prizadevanja in zadovoljiti tržne zahteve.

Vsi dosednji rezultati v letošnjem letu kažejo, da bo leto 1968 prelomnica, ko prehaja Elma na boljše poslovne pozicije in večje garancije za zaposlitev svojih delavcev. Boljšim poslovnim uspehom bodo sledili logično tudi povečani osebni dohodki, kot tudi druge možnosti, izhajajoče iz finančnih rezultatov.

Te kratke misli nam omogočajo, da z velikim optimizmom stopamo v leto 1969, ki bo po mojem mnenju za Elmo pomenilo velik preokret, tako v tehnološkem, razvojnem, kakor tudi v finančnem pogledu.

Uspehi, ki smo jih dosegli, so nam lahko dokaz pripravljenosti kolektiva za odločno reševanje problematike v pogojih reforme, hkrati pa tudi zagotovilo za enaka prizadevanja v prihodnje.

Ko ob 20. obletnici smelo gledamo v perspektivo menim, da se moramo spominjati vseh sodelujočih in biti hvaležni za njihovo delo, pritegniti jih k nadaljnjem sodelovanju, ker bomo le s skupnim delom lahko dosegli še večje rezultate.

Upravni odbor, 1968

Samoupravljanje danes in pred 18. leti

Morda bo bralec časopisa prvi hip pomislil, da v sestavku naštevam sklepe, pristojnosti in zadeve, ki so se vrstile na zasedanjih. Toda ne. Uredniški odbor se je odločil, da povabimo na razgovor prvega in sedanjega predsednika delavskega sveta. Oba sta v Elmi že precejšnjo dobo in sta bila tudi vmes večkrat člana tega predstavniškega organa upravljalcev.

V razgovoru, ki sem ga imela z njima, sem skušala dobiti odgovor na nekaj vprašanj. Prvo, v časopisu že prevečkrat uporabljeno je bilo: Kako danes, na današnji stopnji samoupravnih odnosov gledata na začetke v letu 1950. Za mene je prav presenetljiva ugotovitev, kako je svež spomin na priprave za prve volitve delavskega sveta.

Vinko Verbec se spominja poteka dogodkov in pravi: »Po izidu zakona o upravljanju v podjetjih je bil na takratnem okraju Ljubljana okolica sestanek predstavnikov političnih organizacij v podjetjih, zaradi dogovora za politično akcijo ob izvedbi volitev.

Kandidate smo izbirali po oddelkih, bilo jih je le nekaj več, kot potem za volitve. Sestavljena je bila le ena lista, ne kot sedaj po enotah, kar pa mislim, da je bolje.

Na dan volitev je bilo praznično razpoloženje, prav slavnostno pa je bilo prvo zasedanje. Udeležba je bila zelo dobra, skoraj 100 %. Žal je danes ta lepa lastnost izvoljenih upravljalcev močno zbledela in so potrebna vsakovrstna prepričevanja in nagovarjanja, da imamo vsaj minimalno potrebno navzočnost.

Živo mi je v spominu proslava v sedanjem obratu nekovin-trakov. Predstavnik Direkcije elektro industrije tov. Dobrlet je predal podjetje v upravljanje s simboličnim aktom — izročitvijo velikega ključa, kateri je še sedaj hranjen v vratarnici. Med drugim nam je še dejal, da smo prva tovarna elektro instalacijskega materiala v Sloveniji, naj razvijamo tovarništvo, saj nam tovarna pomeni drugi dom. Ne samo zato, ker najmanj tretjino dneva preživimo v njej, temveč, ker je bila potrebna prav tolikšne naše skrbi in pozornosti, kot dom. Tovarna še ni bila dograjena, okolica pusta, polna kupov gramoza, brez ograje. Vsi oddelki niti niso imeli svojih prostorov odnosno so bili utesnjeni.

V časih, katere opisujem, še nismo imeli zgradbe, današnje orodjarne, v gradnji pa je bila upravnna zgradba. Takratnim razmeram in seveda dopustnosti zakonodaje je ustrezala vsebina dela delavskega

sveta. Na dnevnih redih je bilo najpogostejše razpravljanje o težavah s surovinami, delovnih normah, razporeditvi prostorov, urejanju okolice itd. Govorili smo o stvareh, na katere smo se bolje spoznali kot na današnjo, za neposrednega proizvajalca preveč komplicirano problematiko.

Na vprašanje, ali je vsa ta doba prinesla vsebinske novosti, odgovarjata oba pritrdilno in sta poskusila tako gledanje potrditi z razvojem samoupravnega sistema, kjer takoj najdemo velik vsebinski preokret. Začetki slonijo na razpravah o organizaciji, delu, izboljšavah, kar so danes osnovni problemi in razprave strokovnih služb. O dohodku in delitvi ni bilo sledu, danes pa prav to predstavlja eno temeljnih postavk samoupravnega odločanja.

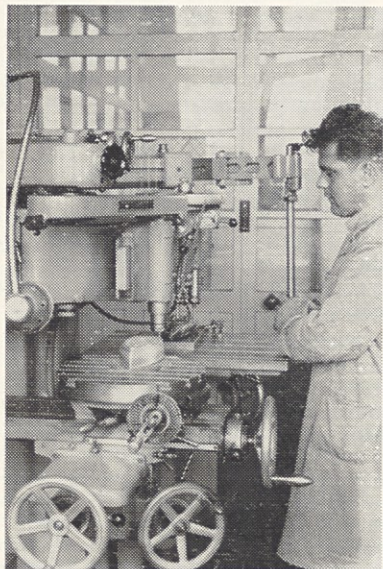
Kljub kritičnim pripombam tega ali onega člana delovnega kolektiva, ki so več ali manj še upravičene, ne smemo pozabiti, da smo včasih premalo ustvarjalni, kar navsezadnje zasenči ves napredek, katerega nihče ne more zanikati. Obseg zadev, ki danes sodijo v pristojnost delavskega sveta je obsežen — od sprejemanja gospodarskih načrtov, pravičnikov, do prodajne ali kadrovske politike. Vsaj grobo poznavanje tega zahteva nekoliko več znanja kot ga neposredni proizvajalec, ki pride v delavski svet, ima. Prav zaradi tega je podprl vse izobraževalne programe, oba sogovornika pa želita, da bi bili čimbolj dosledno izpeljani. Z izpopolnjevanjem so zahteve članov po tehtni pripravi materialov in analiz vedno bolj pogoste in ni več kakšna posebnost, če je posamezni predlog odklonjen ali odložen, ker službe niso dovolj vsestransko opravile priprav ali analiz, in je kdo zaradi tega ali zaradi slabše udeležbe podvomil v obstoj sistema. Iz njega nas je večina zrasla, brez njega bi več ne mogli. Danes je le še vprašanje, katere so najbolj primerne poti za hitrejšo uveljavitev.

Razgovor je bil dolg, vendar za tokrat odmerjeni prostor mi dopušča le še odgovor po željah za vnaprej.

Solidno pripravljene seje so predpogoj aktiviranja članstva. Nikoli več naj ne bi imel dolžnost sklepati o odpustu sodelavcev kot leta 1965. Le rast proizvodnje in mehanizacija nam bosta dali večji kos kruha. Delavski svet je take pobude vedno podprl in jih bo tudi še vnaprej.

Vsem sodelavcem, še posebno članom delavskega sveta želim tudi v bodoče plodno in iskreno sodelovanje.

Fanči Žagar

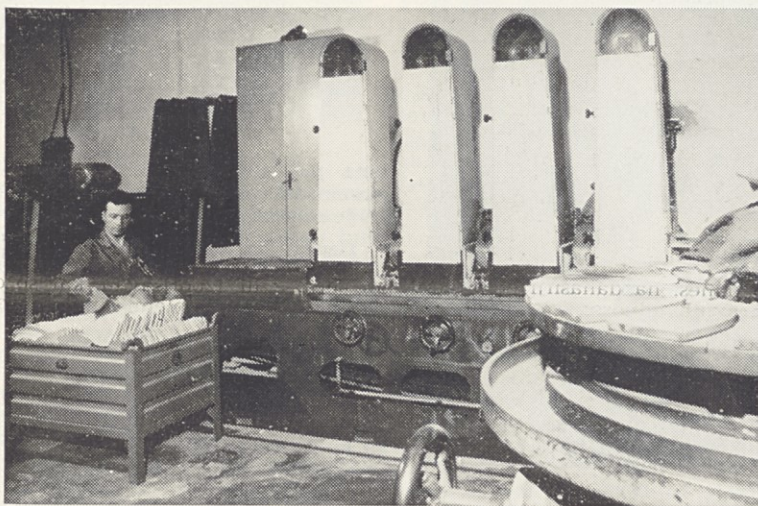
Delo na kopirnem stroju
v orodjarnici

Doma izdelani stroji

Kot večina gospodarskih organizacij širom naše domovine, se tudi v našem podjetju trudimo premostiti težave, s katerimi se srečujemo pri izvajanju ukrepov za učvrstitev našega gospodarstva.

Ne samo podjetje kot celota, tudi posamezniki, ki so strokovno sposobni ustvarjati, so se spoprijeli s temi težavami ter pričeli konstruirati ekonomične delovne priprave z visokim proizvodnim učinkom in željo, na ta način prispevati k skupnim naporom za odstranitev proizvodnih težav. Prizadevanje v tem smislu pa narekuje, da ne ostanejo članom našega kolektiva nepoznani, ampak da o njih, njihovem delu in težavah, napišemo nekaj besed.

GLUŠIČ Boris, diplomiran strojni tehnik, je zaposlen v našem podjetju 13 let. V tej razmeroma kratki delovni dobi pa mu je uspelo napraviti poleg rednega dela nekaj uspešnih konstrukcijskih rešitev za delovne priprave kot so: stroj za valjanje navojev pri okovih, krožne škarje za rezanje kovinskih trakov in pa stroj za kontaktno ploskovno brušenje, pri katerem je sodeloval tudi Pavlin Anton, diplomiran strojni tehnik, zaposlen v našem podjetju 5 let.

Stroj za kontaktno ploskovno brušenje

Stroj za kontaktno ploskovno brušenje

Konstrukcija:

Glusič Boris — za brusilne sekcije, kontaktne brusilne bobne in odsesovalno napravo

Pavlin Anton — za strojno mizo s transportno napravo

Načrtovanje se je pričelo 1. januarja 1965 in končalo 31. marca 1965, kar lahko smatramo za svojevrsten rekord, ob upoštevanju, da razen dveh slik iz reklamnega prospekta ni bilo na razpolago nobenih tehničnih in tehnoloških podatkov, ker jih vsako proizvodno podjetje drži v tajnosti. Vsakomur je lahko razumljivo, koliko napora je bilo ob tako skopih podatkih, vloženega v iskanju, primerjanju, razmišljanje in posvetovanja, da je bila izdelana naloga, ki je v tovarnah iz zamejstva že tradicija.

Dograjen je bil 1967 leta in razen strojne mize v celoti izdelan v našem podjetju. Že meseca avgusta istega leta so bili opravljeni prvi preizkusi. Pokazali so, da je konstrukcija celotnega stroja dobra, le moč pogonskih motorjev je bila nekoliko šibka z ozirom na preveliko odstopanje debeline spodnjih plošč likalnika Rowenta. Zato je bil izmenjan pogonski motor prve brusilne sekcije, ki opravlja najtežjo nalogo, ker brusi ploščo na mero — grobo brušenje.

Nimamo pa še dovolj izkušenj s kontaktnimi brusilnimi bobni. Prevlečeni so z gumijevo oblogo z zobmi različnih oblik in naklonov. Od pravilne izbire naklona in oblike zob, je v 50 % odvisna kvaliteta brušenja. Izbira pa je težka, saj obstoja 60 možnih kombinacij in med temi je treba najti najboljšo. Premagane bodo tudi te težave, saj so prav v teh dneh postavili v stroj nove kontaktne bobne, z zobmi v obliki žage, od katerih pričakujemo še boljše rezultate.

Zmogljivost stroja:

1. Teoretično je možno v prvi hitrosti transportnega traku in 8 urah zbrusiti 2000 kosov $1 \times$ brušenih plošč ali 1000 kosov $2 \times$ brušenih plošč.

2. Pri drugi hitrosti transportnega traku in v 8 urah 3700 kosov $1 \times$ brušenih plošč ali 1850 kosov $2 \times$ brušenih plošč.

3. Do sedaj izdelajo dejansko v prvi hitrosti transportnega traku in 8 urah 1000 kosov $2 \times$ brušenih plošč.

To se pravi, da v celoti dosega teoretično možnost iz točke 1. Pripominjam, da je v navedenih osmih

hitro obrabijo in zahtevajo večjo pogonsko moč. V konstrukcijo našega stroja je uveden nov sistem vodenja traku s pomočjo tlačnih obrobočev. Ta sistem ima poleg daljše življenjske dobe in natančnejšega rezanja še to prednost, da je zelo ekonomičen, saj potrebuje kar $5 \times$ manjšo pogonsko moč od starega sistema. Pritisk tlačnih obrobočev se nastavlja s pritezanjem posebnih valjev, vgrajenih v stroj.

Navijalni sistem ima vgrajeno elektromagnetno indukcijsko sklopko, ki dopušča ob večanju premera razrezanega traku, avtomatsko regulacijo hitrosti navijalnega bobna ter obenem regulacijo vlečne sile od 0 do 150 kp. Sklopka je električno zvezana s posebnim stikalom, ki samodejno ustavi pogon navijalnega bobna, ko je trak razrezan. Prvi preizkusi so pokazali dobre rezultate, saj je dimenzija rezanih trakov zelo točna in odstopa za $\pm 0,05$ od nazivne mere. Ko bodo izdelani še vsi ostali noži, skupaj jih bo 48, bomo lahko rezali trakove vseh normiranih dimenzij doma.

Zmogljivost škarij:

Naenkrat lahko režejo več enakih ali različnih dimenzij do debeline 2 mm, v skupni širini, ki jo dopušča stroj. Število trakov pa je odvisno od sledečih spreminjajočih se postavk:

- natezna zrušilna trdnost traku v kg/mm^2
- debelina traku v mm
- hitrost rezanja v m/sec

Primer:

1. Režemo trakove iz pločevine, ki ima natezno zrušilno trdnost 38 kg na mm^2 , debeline 1,2 mm, hitrost rezanja 0,25 m/sec. V tem primeru lahko režemo približno 15 trakov iste ali različne širine naenkrat.

2. Režemo medeninaste trakove iz pločevine, ki ima natezno zrušilno trdnost 35 kg/mm^2 , debeline 0,5 mm, hitrost rezanja 0,5 m/sec. Režemo lahko 80 trakov, iste ali različne širine naenkrat.

3. Režemo jeklen trak, natezne zrušilne trdnosti 50 kg/mm^2 , debeline 2 mm, hitrost rezanja 0,25 m/sec. Naenkrat lahko režemo približno 3 trakove iste ali različne širine.

Zmogljivost in natančnost rezanja je več kot zadovoljiva. Škarje so postavljene v prostoru vhodne kontrole. Zaradi varnosti bodo morale biti ločene od ostalega prostora z mrežasto ograjo, ker se v prostoru vedno zadržujejo domače in tuje osebe, ki niso poučene o nevarnostih, katere nastopajo med obratovanjem stroja.

Škarje so v celoti izdelane v našem podjetju. Montažo stroja je opravil Tušar Janez, strojni ključavničar. Oba opisana stroja so sestavili v remontni delavnici, ki jo vodi mojster Pokrivač Anton. Nalog za izdelavo načrtov obeh strojev je izdelal Zapoltnik ing. Janez.

Mnenje pisca:

Pri opravljanju dežurne službe v podjetju sem moral nadzorovati proizvodnjo v drugi izmeni. Nešteto se je zgodilo, da polizdelka, ki je imel prednost izdelave na zasedbeni listi strojev niso delali, ker ni bilo na zalogi traku odgovarjajoče dimenzije ali pa so mere preveč odstopale in ga ni bilo mogoče uporabiti. Navedene nepravilnosti so največkrat nastajale zato, ker so nam trakove rezali v raznih podjetjih. S tem pa je bil povezan prevoz materiala tja in nazaj, zakasnitev dobavnih rokov, prevelika odstopanja v dimenzijah, poškodba trakov pri transportu itd. Prikazane težave bodo z lastno pripravo za rezanje docela odstranjene, ker bo ob pravilnem planiranju potreb lahko na zalogi zadostna količina trakov po normiranih dimenzijah.

O stroških doma izdelanih strojev ne bi posebej razpravljaj, ker bistvenih razlik ne more biti. Dovolj je, če povem, da stroje in njihove sestavne dele delajo v času, ko zaposleni v remontni delavnici nimajo planiranega in drugega nujnega dela. To delo pa jim omogoča 100 % zasedbo in visoko strokovno usposabljanje.

V naši gospodarski organizaciji še vedno prevladuje obrtniški in ročni način proizvodnje. Tako stanje nudi strokovnjakom tehničnih služb nešteto možnosti strokovnega udejstvovanja in prizadevanja za modernizacijo proizvodnje. Zato vabim vse strokovnjake tehničnih služb, posebno še konstruktorje in tehnologe, da prično uvajati najnovejšo tehnične in tehnološke dosežke ter tako prispevajo svoj delež k skupnim naporom za uspešno izvajanje zahtev gospodarske reforme. Vsem skupaj pa želim mnogo uspeha in zadovoljstva pri nadaljnjem delu.

Vladimir Mlinar

Bodice

Sindikata podpora za ozimnico deli; da to delo v redu je lahko opravil, obral je prizadete do kosti.

□□□□

Med vodilnimi je mnenje tako: direktor gre na pot službeno, (pogostoma!)

ta teden ostali mnogo bomo naredili.

□□□□

Iz člankov je razvidno, da za naš družbeni standard skrbimo, zato smo tudi naročili revijo

»NAŠ DOM«.

Dvajset let dela, dvajset let življenja...

20

Največja zanimivost ob praznovanju 20-letnice tovarne so brez dvoma naši jubilaranti, delavci, ki so začeli graditi Elmo z idealizmom, ki je bil značilen za tisti povojni čas, ter zoreli in razvijali svoje sposobnosti istočasno z njo. Ljudje, ki so dali naši skupnosti svoje najboljše moči in vztrajali v tovarni v njenih dobrih in slabih časih.

Poglejmo, kaj pravijo oni:

JULKA BOGATAJ

delavka v obratu transformatorjev

»Na navijalnem stroju delam, odkar sem se zaposlila, saj je bila v Elmi tudi moja prva služba. Delo je zahtevno, a zelo zanimivo. Človek se pri tem delu ne more dolgočasiti, ker je stalno kaj novega, stalno se je treba učiti.

V preteklosti me je motilo, ker je bila naša delavnica vedno nekako na slepem tiru — nikoli nismo bili gotovi, ali bomo transformatorje še delali ali ne. V zadnjem času pa tega dvoma ni več in gotovost pri delu je tudi nekaj vredna!

Še tole naj povem: Res so osebni dohodki v tovarni vseskozi nizki, imamo pa zato nekatere ugodnosti, ki jih druge tovarne nimajo. Gradili smo stanovanja, skrbeli za prevoze in prehrano ljudi, zgradili počitniški dom.

V teh dvajsetih letih sem se povsem posvetila družini in delovnemu metu, saj za kaj drugega ni bilo časa. Od zaposlene žene je težko pričakovati, da bi se tudi družbeno udeleževala ali skrbela za svojo izobrazbo. Treba se je pač žrtvovati in to včasih niti ni težko.

Upam, da bom imela mesto v tovarni tudi takrat, ko bodo moje moči začele pešati.

DANICA MERKANDEL
šef domače prodaje

»Da, dvajset let je minilo neverjetno hitro. V tem času se je v tovarni marsikaj spremenilo. Vsak dan prihajajo novi ljudje, mi, veterani, pa se staramo. Vendar, kar tako se ne damo — človek je menda star toliko, kolikor se počuti — jaz pa se počutim še vedno mlada«, je povedala, malo za šalo, malo za res, tov. Merkanedelova. Sicer pa jo poznamo kot človeka, ki je redkokdaj slabe volje. Nekateri trdijo, da bi bili skupni izleti in zabave precej bolj dolgočasne ob njeni odsotnosti, kar pa se skoraj ni bati, saj je naša sodelavka zelo družaben človek.

»Res je, da nas je bilo na začetku manj in kjer je manjši kolektiv, je tudi več domačnosti, ki jo sedaj kar malo pogrešam. Človek se sčasoma naveže na kolektiv, zato sem tudi vztrajala v Elmi, čeprav nam ni šlo vedno najbolje. Delo, ki ga opravljam, mi je nadvse všeč, nič drugega si ne bi želela. Žal mi je le, da se zaradi zaposlenosti nisem poklicno bolj izobrazila, saj bi mi poleg praktičnega tudi nekaj teoretičnega znanja ne škodilo. Čeprav z leti slabitijo možnosti za učenje novega, mislim, da nikoli ni prepozno, zato sem se letos vpisala na Višjo komercialno šolo v Mariboru.

Povem naj, da me v tovarni pri delu ni nihče oviral, da sem se s sodelavci vedno dobro razumela, res pa je, da pri nas v tovarni, kot tudi sicer, ženska nima iste veljave kot moški, ne glede, kakšno je njeno znanje in prizadevanje. Vem, da mi bodo sodelavke pritrile.

Najbolj zadovoljna sem takrat, če je visoka realizacija ob koncu meseca. Takrat čutim pravo samozadovoljstvo, ker vem, da so to tudi rezultati mojega dela in dela mojih sodelavcev. Zelo pa bi bila zadovoljna, če bi delo prodajnega oddelka bilo tudi bolj cenjeno, saj se je v zadnjem času močno povečal obseg dela, ki ga opravi enako število ljudi.

Najhuje je bilo ob začetku reforme, zaloge so rasle iz dneva v dan. Od skrbi nisem mogla spati. Če je človek toliko časa v tovarni, je prav osebno prizadet, če v tovarni ne gre vse tako, kot bi moralo. Tako kot z leti raste navezanost na tovarno, tako se krepi tudi občutek odgovornosti. Zelo se čudim tistim, ki jim je mar samo to, koliko bodo 16. nesli domov v kuverti, za vse ostalo v tovarni pa jim ni mar. Vendar, če spet pomislim, je človek pri 40 tisočakah na mesec res upravičeno apatičen.

Menda nismo pretirani optimisti, če verjamemo, da so nastopili za Elmo boljši časi, zakaj tudi ne, saj smo v Elmi pridni, delovni, prizadevni ljudje, kar nam priznavajo tudi tuji in domači obiskovalci.

RUDI SINKOLE

ključavničar, še bolj poznan kot nekdanji nogometni as in navdušen pristaš športa.

»V teh dvajsetih letih, odkar delam v Elmi, je bilo vsakega malo — nekaj dobrega, nekaj slabega, kot povsod in kot v življenju sploh. Seveda, ko sem prišel v Elmo, sem bil v najboljših letih, danes pa sem že star — toda ne, po srcu sem še vedno mlad!

Menda mi v tovarni zamerijo, če pregloboko pogledam v kozarec, vendar menim, da kljub temu svoje delo v redu opravi. V dvajsetih letih

sem bil v bolniški samo dvakrat — menda to tudi nekaj pomeni! Pa tudi taki sodelavci so, ki mi mojih napak ne zamerijo preveč, zato se v Elmi kljub vsemu počutim kot doma.

»Kaj pa, fusbali, tov. Rudi?«

»To pa, to! Ja, včasih smo igrali iz navdušenja, danes pa igrajo za denar. Najboljša sta Đajić in Osim. Pa tudi v tovarni smo včasih imeli dobre nogometaše: Kante, Bočkovec, ing. Novak in Popović! Najlepši trenutek v Elmi zame je bil takrat, ko je igrala Elma s Saturnusom in sem v odmoru med polčasom za šalo streljal enajstmetrovko, branilcu Zabjaku pa ni uspelo ustaviti zadetka.

Še to, dvajsetletnico nameravam proslavljati zares, dvajset let ni kratka doba...«

IDA ŠKERL

administratorka v planskem oddelku

»V tovarni sem v teh dvajsetih letih opravljala različna dela: v začetku sem bila pri obračunu plač, kasneje pa sem se ukvarjala predvsem z administrativnimi posli, najprej v tehničnem, sedaj pa v planskem oddelku. Rada imam spremembe pri delu — tako vsaj ni dolgočas. Čeprav sem menjala delovna mesta, pa napredovala nisem, zdi se mi pa, da bi lahko opravljala tudi bolj zahtevna dela. Pač nimam potrebne izobrazbe, so pa še drugi vzroki, da sem ostala na isti ravni. Vedno sem

se trudila, da bi svoje delo dobro opravila, zato so bili, vsaj mislim, nadrejeni z mojim delom zadovoljni. To je prav gotovo prijeten občutek, čeprav sem bila zaradi tega prikraj-

šana pri plači, ker sem ostala na starem delovnem mestu. Je pač tako, da je redkokdaj volk sit in koza cela.

Čeprav je bilo v Elmi tudi nekaj lepih trenutkov, so le-ti ostali v senci dogodka, zaradi katerega mi je ostalo nezaupanje do ljudi: krivična premostitev iz izplačilnega oddelka.

Na koncu še tole: zdi se mi, če je delavec »dolgo časa« v isti delovni organizaciji, je manj cenjen, čeprav ga porabijo zaradi izkušenj in poznavanja tovarne za vsako delo.

FRANC VALJAVEC

mojster v galvaniki

Tovariš Valjavec je v dvajsetih letih postal za Elmo pojem. Pritrdili mi boste — on je poosebljena pridnost, vseskozi v vzgled ostalim sodelavcem. Njegova poštenost, njegov odnos do sodelavcev, njegov čut odgovornosti, to so lastnosti, ki so pri njem razvite do take mere, kot jih je najti le redko. Lahko bi vse to zvenelo kot pretirana hvala, neokusna patetika, vendar mislim, da smo vsi Elmovci mnjenja, posebno še njegovi ožji sodelavci, da temu ni tako. Kljub

temu pa je, vsaj tako se mi je zdelo, tovariš Valjavec nekako zagrenjen. Kaj pravi on?

»Da, v Elmi sem dvajset let. Čeprav sem se izučil za stavbenega ključavničarja, sem v Elmo prišel z nekaj izkušnjami iz področja galvan-ske obdelave. Kakšna je bila v Elmi galvanika na začetku, se gotovo še spominjate, vsaj tisti z daljšim stažem. Delali smo zares v nemogo-čih pogojih. Moram reči, da smo zato delali silo svojemu zdravju in meni se to močno maščuje.

V tovarni sem vedno rad delal, ker me je delo veselilo. Pogrešal pa sem več človeške toplote, bolj tovariške in pristranske odnose med ljudmi. Moram pa reči, da se v zadnjem času kot človek počutim v tovarni bolje kot pa pred dvajsetimi leti. Večje je zanimanje in skrb za človeka.

Zdi se mi, da bi na strokovnem področju lahko v tovarni več koristil, nemalokrat, posebno takrat, ko smo delali načrte za novo galvaniko, se mi je zdelo, da moje mnenje in moje strokovno znanje ni nikomur potreb-
no. Da bi se komu vsiljeval, pa nikoli ni bila moja navada. Danes se mi zdi naša galvanika za naše potrebe za-starela in tudi tehnološko zgrešena.

Mislím, da ne bom mogel biti več dolgo med vami, delo me je utrudilo. Vleče me stran od človeške vrveža, najbolj se počutim doma na Go-lovcu.«

IVANKA VELKAVRH

delavka v kontroli

»Ljudje smo navajeni kritizirati in grajati, taka je pač človeška na-vada, čeprav včasih godrnjamo tudi neupravičeno. Vendar se vsi spori po navadi zravnaajo.

V teh 20 letih sem bila v Elmi večkrat nezadovoljna, po drugi strani pa sem zelo rada hodila v tovarno.

Včasih še, ko sem imela težave v družini, sem se bala praznikov, veli-ko prijetneje mi je bilo v službi.

V tovarni se je marsikaj spreme-nilo in včasih je človeku žal za pre-živelimi stvarmi. Toda, starih navad se ne moremo držati, kajti čas gre naprej. Tudi mi smo se spremenili. Včasih sem bila udarnica. Ni bilo nagrade, da bi je jaz ne dobila. Utrujenosti nisem poznala. Danes pa komaj zmorem svoje delo. Kljub te-mu pa upam, da še nisem »za med staro šaro«.

VINKO VERBEC

obratovodja profilov

Osební razvoj tov. Verbeca je moč-no podoben razvoju in rasti tovarne.

Naj pripoveduje sam:

V tovarno sem prišel kot kvalifi-ciran delavec. Ko sem opravil eno-letni normirski tečaj, sem bil nekaj

mesecev normirec. Zanimiva je pri-merjava tedanjih in sedanjih norm: 35 kap za navadni likalnik je bilo treba takrat obrusiti v 8 urah, danes pa je norma 10 kap v eni uri. Ne-verjetno, kajne?

Na začetku je bila tovarna bolj podobna veliki obrtni delavnici, po kakih desetih letih pa smo začeli že proizvajati na industrijski način. Tu-di sam sem leta 1957 opravil izpit za visokokvalificiranega orodjarja. Mo-ram priznati, da sem bil najbolj za-dovoljen, ko sem bil mojster ročne orodjarne. Rad se spominjam tistih časov. Zadnjih pet let pa sem obra-tovodja profilov. Vseskozi ugotav-ljam, da vsako delovno mesto zahte-va novo, dodatno znanje, zato imam letos namen začeti šolanje na delo-vodski šoli.

V zgodovini Elme so vzponi in padci, vendar smo v dvajsetih letih ogromno napredovali. Najlepše je bi-lo takrat, ko smo na skupnih izletih gojili tovarištvo in domačnost. Upam pa, da tako težkih časov, kot so bili takoj po reformi, v Elmi ne bomo več doživeli. Najbolj nezadovoljni smo bili vedno seveda z osebnimi dohodki, z osebnim standardom, ven-dar pa moramo priznati, da smo vse-skozi skrbeli za družbeni standard, kar je vsekakor bolj dolgoročno vla-ganje. Misliti bomo morali tudi in predvsem na modernizacijo tovarne. Novi pravilnik bomo sprejeli z željo, da bi bila delitev bolj pravična in da bi razmerje med najvišjimi in najnižjimi plačami ostalo 1:4.

Še enkrat naj rečem, da sem v Elmi rad. Tukaj sem se naučil, kar znam. Imel sem raznoliko in zani-mivo delo. Od vsega začetka sem so-deloval tudi pri upravljanju tovarne. V dvajsetih letih sem dosegel tisto, kar sem si želel, pa čeprav ima člo-vek vedno nove in nove želje.

Tako pa je tudi prav.

MARIJA VIŠNIKAR

predelavka v montaži

»Ko sem prišla v Elmo, sem naj-prej delala v livarni, nato kot pri-učena delavka v montaži. Zdaj sem že nekaj let predelavka v montaži. Delo je zanimivo, raznolično, v ne-prestnem stiku sem z ljudmi, kar mi je posebno všeč.

Vem, da je »kruh« zame edinole v Elmi, saj v drugem podjetju ne bi imela takih možnosti, ker pač nimam potrebne kvalifikacije. Moram pri-znati, da imam včasih kompleks, po-sebno še, če slišim iz vrst izobražen-ca takole pripombo: Tehnik naredi v tovarni v parih letih več, kot vsaka baba v 30 letih! In sploh, kaj bi s starimi babami?!

Ne počutim se staro, ne zdi se mi, da bi moje moči opešale, vendar pri takih besedah nehoté preletim dobo 20 let nazaj, odkar sem v Elmi in se spomnim vseh prostovoljnih ur in dobre volje, s katero smo gradili na-šo tovarno. Človek se počuti ob ta-kih besedah odrinjen in odveč, po-stane ga strah prihodnosti. — No upam, da vsi izobraženci v tovarni niso takega mnenja in znajo ceniti delo delavke na stiskalnicah, monta-žerke, čistilke, itd.

Mislím, da bi bilo potrebno posve-titi največ pozornosti v tovarni orga-nizaciji dela. Tudi odgovornost je slabo razvita, najsibo pri delavcu na stroju, ali pa pri vodilnem delavcu. In pa še enkrat: več pozornosti, več zanimanja za delavce, za vsakega človeka ter enakopravni položaj žen-ski!«

Tov. Višnikarjeva je trenutno v bolniškem staležu, zato je ob zaključ-ku razgovora pristavila: »Čez zdravje ga ni. Dolgčas mi je po tovarni. Ne spadam med simulantke, ki se zaradi različnih težav zatekajo v bolniški stalež. — seveda na račun svojih so-delavcev.«

MILKA VOLČIČ

knjigovodja proizvodnje

»Na tem delovnem mestu delam že dvajset let. Ponudbo za napredovanje sem pred leti zavnila, ker se mi je zdelo, da ne bi mogla v redu opraviti dela. Čeprav mi ni žal, da sem ostala na tem delovnem mestu, saj se mi zdi delo zanimivo in ga po tolikem času temeljito obvladam, pa se mi vendar zdi, da človek ne sme biti pretirano samokritičen in pa: po-gum velja!

Najbolj prijetno se mi je zdelo v tovarni prva leta. Bilo nas je malo, odnos med nami je bil bolj tovariški, razlike so bile manjše, pa tudi obseg dela na mojem delovnem mestu je bil manjši.

Najbolj od vsega mi je žal, da v tem času nisem imela možnosti za iz-obrazbo. Saj veste, takoj po vojni je bilo važno, da si znal delati, za iz-obraževanje se ni nihče preveč menil. Danes je v tem pogledu čisto dru-gače.

Da, teh dvajset let je kar prehitro minilo. Čeprav so bila tudi slaba leta,

sem v tovarni vseeno vztrajala, ker pač nimam rada sprememb — naj-raje ostanem, kjer sem, poleg tega pa mi je tovarna sčasoma prirasla k sreču.«

PAVEL ZUPAN

električar

V tovarno sem prišel kot elektri-čar in to delo opravljam še danes. Moje življenje v Elmi je potekalo precej enakomerno, brez večjih pre-tresov in sprememb. V dvajsetih le-tih nisem napredoval, vendar sem z delom zadovoljen, saj imam rad svoj poklic.

V tovarni ne morem vsega po-hvaliti, grajati pa tudi ne. V začetku smo delali v veliko težjih pogojih, tudi življenjski pogoji so bili drugač-ni. Leta pa so zelo hitro minevala in čas je prinesel spremembe na vseh področjih.

Nisem strokovnjak in tudi dru-žbeni delavec ne, poleg tega delam samo v popoldanski izmeni, zato ni-mam širšega pregleda nad dogajanja v tovarni, vendar mislim, da bi bil najpotrebnejši ukrep — moderniza-cija proizvodnje. Pri svojem delu to potrebo močno čutim.

Ni mi žal, da sem »obtičal« v Elmi, saj nikjer ni za vse. Plače res niso najvišje, imamo pa zato druge-ga kaj več. Posebno bi se lahko po-hvalili, vsaj mislim, s precejšnjo de-mokracijo.

Vsi po vrsti, čeprav morda komu od njih oči ne služijo več tako dobro, in je spet drugega spomin tu in tam pustil na cedilu, zatrjujejo, da se počutijo mlade, da so kljub vsemu po-nosni na svojo tovarno. Iz njihovih izjav lahko povzamemo, da vsi ven-darle niso dosegli tistega, kar so pričakovali in želeli in da so nekateri med njimi morda malce zagrenjeni, da pa je kljub temu njihova delovna morala zelo visoka. Svojo življenjsko perspektivo povezujejo z Elmo.

Kot ljudje z največjimi delovni-mi izkušnjami imajo med nami prav gotovo posebno mesto. Če se bomo vsi potrudili, da bomo drug do dru-gega boljši, strpnější, bomo ustvarili v tovarni vzdušje, v katerem se bo-mo dobro počutili in v katerem bo vsak lahko ustvarjal po svojih spo-sobnostih v svojo in skupno korist. Ko bomo drugo leto in naslednja leta spet praznovali, naj bi ne bilo v nas občutka neuspešnosti in zagre-njenosti. Vse je odvisno od nas sa-mih...

Marta Klemenc

V kadrovski politiki prednost novim moralnim normam

Nosilci napredka, pa tudi okostelosti in samozadovoljstva v vsaki družbeni skupini in času, so ljudje. Ker pa je človeku prirojena potreba po določenih stalnosti pogojev, v katerih živi, saj mu to olajšuje orientacijo v družbi in poenostavlja njegovo reagiranje na zunanje vplive, ni nič čudnega, če je v vsakem izmed nas tudi nekaj nazadnjaštva.

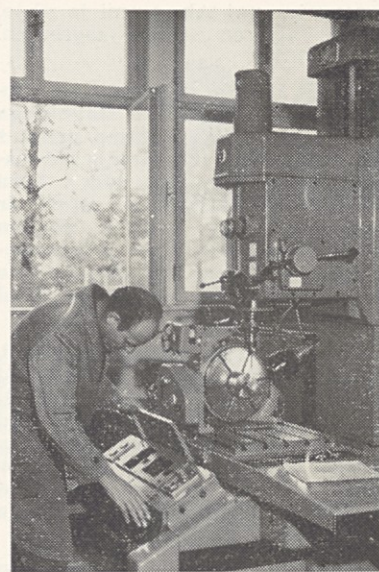
zaradi dnevnih stikov z večino priučenih delavcev odlične možnosti vplivanja nanje s tem pa postajajo tvorci določenega vzdušja oz. javnega mnenja v podjetju.

Ker menim, da moramo v prihodnje odpravljanju teh nasprotij posvetiti več pozornosti kot doslej, bo treba vzporedno s skrbjo za višje osebne dohodke še posebej skrbeti za izo-

novite, ki je v naši tovarni precej udomačena, se bomo lahko uspešno uprli, če bo dovolj posluha za izobraževanje in seznanjanje z novitetami na raznih seminarjih. Denar za to imamo, toda večkrat baže primanjkuje časa, verjetno pa tudi navdušenja.

Poleg strokovne izobrazbe pa je potrebna vsakomur, ki hoče aktivno sodelovati pri urejanju skupnih zadev (samoupravljanje) tudi določena stopnja splošne izobrazbe in družbeno ekonomske razgledanosti. V najskromnejši meri daje to znanje osemletka. Zato bi morali zahtevati, da si to izobrazbo pridobijo vsaj mlajši delavci (n. pr. do 30. leta), za kar bi morali zagotoviti ne samo potreben denar, temveč tudi pomoč in če je potrebno, celo določen družbeni pritisk, da bi se za šolanje odločili. Se več, podjetje bi moralo po mojem mnenju nuditi svojim delavcem potreben denar celo pri šolanju za pridobitev izobrazbe, ki morda nima neposredne koristi za podjetje. Tako stališče sicer nasprotuje čisti ekonomiki, je pa v skladu s socialističnim humanizmom in načelom o osvoboditvi človeka, ki kaže tudi v tem, da posameznik razvija svojo osebnost celovito.

Osvoboditev človeka je eden izmed temeljnih načel socialistične družbe. Ta je tudi za današnjega človeka, ki sicer živi dokaj dobro, resnično potrebna, saj je človek v vsej svoji zgodovini bil in je še danes odvisen od sil, ki delujejo izven njega in katerih učinkov si ne zna pojasniti oz. ni v stanju obvladati njihovega delovanja. Toda to niso samo naravne sile, temveč tudi pravila, moralne norme in nekateri ljudje.

Delo na koordinatnem vrtnem stroju v orodjarni

geniji ali kaplarji. Bili naj bi ljudje, ki bodo znali in hoteli svoje ravnanje prilagoditi samoupravnim odnosom, ki bodo razumeli, da imajo opravka z ljudmi, ki so prav takšni kot oni sami.

V enakosti kot moralnem pojmu vidim predvsem odpravo vseh vrst privilegijev, ki jih posamezniki še uživajo zaradi nekoč pridobljenega imena, družinskega, krajevnega ali političnega porekla, let službe v kolektivu, dobrih zvez, prijateljstva, itd. Enakost naj bi se izražala v tem, da so vsa delovna mesta dostopna vsem, ki izpolnjujejo zahteve, ne glede na vse ostale »prednosti«.

Teh privilegijev ne bo lahko odpraviti, ker so v naši miselnosti preveč globoko zasidrani, s svojo pasivnostjo pa priznavamo njihov obstoj, četudi jih v krogu svojih znancev ali za vogali grajamo.

Izražene misli o temeljnih bodoče kadrovske politike utegnejo ostati zapisane le v jubilejni številki našega časopisa, če samoupravni organi in sindikalna organizacija ne bodo smatrali, da so za razvoj podjetja kot celote in osebni razvoj vsakega zaposlenega tako pomembne kot strokovno znanje.

Franc Križaj

OBVESTILO

Cenjene bralce obveščamo, da je pred izidom roman Toneta Svetine

UKANA I. in II. del

UKANA je prvo delo, ki opisuje špijnsko dejavnost Gestapa in obveščevalne službe partizanov na Slovenskem med drugo svetovno vojno.

V I. delu govori o XXXI. diviziji, zlasti o razkrinkavanju gestapovskih vrinjencev v partizanskih vrstah, v drugem delu pa obravnava boje te divizije okoli Idrije, rušenje železnice Ljubljana—Postojna, najvažnejše in največje akcije diverzantov v Postojnski jami, Trstu in drugod, dva pohoda divizije na Jelovico, napad na Baško grapo, prenos ranjencev na Dolenjsko, Rdeči rob, vključno z napadom na belogardistični Črni vrh.

Roman Ukana vzporedno odkriva najbolj značilne silnice obeh bojujočih se strani, na pozornici resničnih dogodkov pa nastopa obsežna galerija zanimivih in izklesanih osebnosti.

Med slovenskimi bralci je mnogo takih, ki romana niso uspeli dobiti, zato izide ponatis obeh delov v kratkem. Knjigi imata skupaj preko 1.600 strani in staneta vezani v celoplatno N din 140,00.

Knjigi naročite 16. 11. 1968 pri tovarišu, predst. Zavoda, ki bo prišel v podjetje.

Naši vodilni delavci

Posebno so opazne razlike v miselnosti in tudi ravnanju ljudi, kadar primerjamo med seboj mlajše in starejše. Mladina je šele na tem, da se postopno vključi v družbo, kjer vladajo določena pravila in navade. Da bi se v njej uveljavila in izborila mesto, do katerega meni, da ima pravico, mora s svojo neugnanostjo, stalnim iskanjem novitet in odpravljanjem obstoječih družbenih pravil in navad pokazati in tudi dokazati starejši generaciji, da si lahko ustvari svoj svet in v njem tudi živi brez dote starejše generacije. Kljub svoji revolucionarnosti pa določenih stvari mlada generacija ne more spremeniti, niti ne ovreči njihove veljave, preprosto zato, ker je njena miselnost pod vplivom preteklosti zaradi prirojenih in privzgojenih navad in moralnih vrednot, ki jim jih je prav ta družba vcepila v njihovo zavest (družina, šola ipd.).

Nasprotno pa si starejši zaradi mnogih življenjskih izkušenj in preizkušenj želijo čim manj sprememb, ker si s tem zagotavljajo večjo varnost in ustaljenost. Vsaka sprememba pomeni zanje tveganje, nevarnost, da izgubijo svojo prvotno samozavest, položaj, ugled pri sodelavcih ali morda celo dobro ime, ki ga nekateri uživajo zaradi zaslug v preteklosti.

Podobno kot se porajajo ta nasprotja med generacijami, smo pričali tudi manj odkritim nasprotjem med poklicnimi skupinami. V podjetju, kjer so priučenih delavci v večini, je po navadi delo izobražencev podvrženo zelo kritični presoji, se ga podcenjuje ali celo omalovažuje. Razlogi za tako stanje so med drugim tudi v premajhnem poznavanju njihovega dela, v prevelikih razlikah v zasluhkih (po mnenju priučenih delavcev) in v prevelikem vplivu, ki ga imajo ti delavci na odločitve v podjetju. Precejšen del k ustvarjanju napačnih predstav pripomorejo tudi mnenja in ocene tako imenovanih vmesnih vodstvenih kadrov, od katerih so priučenih delavci najbolj odvisni in jim zaradi tega tudi zato hote ali ne hote zaupajo. Prav ti vmesni vodstveni kadri imajo v teh zadevah posebno ugoden položaj, saj imajo prav

brazevanje že zaposlenih delavcev in za uveljavljanje takih moralnih načel v tovarni, ki bodo temeljila na svobodi, enakosti in tovarištvu.

Potrebe po strokovnem izobraževanju so najbolj očitne, če primerja-

Testiranje novih sodelavk

mo med seboj zahtevano in dejansko izobrazbo delavcev. Tem delavcem bo treba omogočiti šolanje oziroma se odločiti, da ostanejo na teh delovnih mestih kljub pomanjkljivi izobrazbi, če so blizu upokojitve. Tiste, ki ne bi hoteli v šolo, bo treba premestiti na dela, za katera so usposobljeni.

Vseh kadrovskih potreb pa ne bomo smeli v prihodnje reševati le z obstoječimi sodelavci. S štipendijami in pridobivanjem strokovnih sodelavcev s prakso v drugih podjetjih si bomo morali vsako leto osvežiti našo kadrovske strukturo. To je eden od načinov, da odpravljamo samozadovoljstvo in strokovno sklerotičnost, ki sta tako značilna znaka za podjetja, ki se zapirajo in ograjujejo od zunanjih vplivov.

Tudi nevarnosti prehitrega zastaravanja znanja in nedovzetnosti za

Osvoboditi človeka izpod vpliva teh sil, odprava njegovega slepega podrejanja, biti cilj sam sebi in ne orodje v rokah drugih, so predpogoji, ki namesto izkoriščevalskih odnosov ustvarjajo tovarištvo, namesto strahu sproščenost in odkritost, sebičnost pa odstopa mesto razumevanju potreb in navad drugih ljudi. Koliko je v nas še teh usedlin iz preteklosti, se niti ne zavedamo, ker nimamo točne predstave, kako bi se počutil človek, če bi bil resnično svoboden. Eno vemo zagotovo, da odprava zasebne lastnine te odnose sicer omogoča, ne pa tudi zagotavlja, kljub samoupravljanju in procesu odmiranja države.

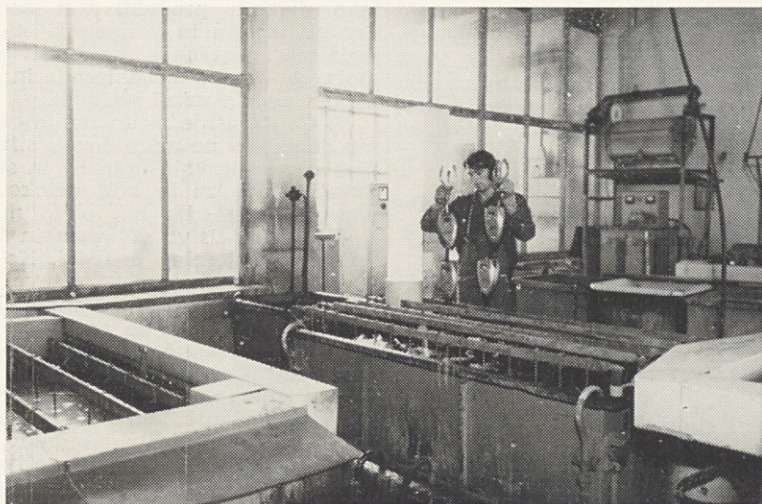
Za postopno odpravo hlapčevske miselnosti, ki je ena od znakov nesvobodnega človeka, bo treba zagotoviti, da bodo na vodstvenih delovnih mestih v podjetju sodelavci, ne pa narcisi (zaverovanci vase),

Vsako podjetje odnosi na njegovi upravljalci stremijo za napredkom. Ta se zaznava pravzaprav že od same ustanovitve nove gospodarske celice. Seveda pa se to stremenje veča iz leta v leto; praksa, tržne zahteve in ostali pogoji pa ustvarjajo smer in cilj.

Tako se je tudi naše podjetje po prebroditvi začetnih težav in izvršitvi nalog prvih letnih planov želelo preizkusiti in uveljaviti proizvodno kot tržno tudi na področjih izven

meja. Po podatkih, ki so na razpolago, je takšna odločitev Elminega mladega kolektiva sovpadala časovno s sklepom vlade Nemške zvezne republike v letu 1956, s katerim je ta ponudila naši državi cca 300 milijonov DM z namenom, naj se razširi gospodarska dejavnost med obema deželama, predvsem v ustanavljanjem poslovnih kooperacij. Inicijativno v naši stroki je prevzela Industrijska skupnost Maris, podjetje, katero še danes posluje v Mariboru, soustanovila pa so ga podjetja EM, ETA, LTH, TIKI, PRIMAT, ELRA in ELMA. Svojim članom je imenovano podjetje posredovalo koncepte o poslovnem tehničnem poslovanju, pomagalo pri začetnih pogovorih ter tudi prisostvovalo zapisom prvih takšnih pogodb. Podjetjem kot so Linde, Elihor, Rodo, Baumgartner, se je pridružila tudi Rowenta in njej, kot tuzemski partner, naša Elma.

V letu 1957, nekako po zagrebškem velesesju, je bila podpisana prva kooperacijska pogodba med tovarnami; področje likalniške tehnike. Jasno je, da so bili začetki počasni, povezani s težavami. Toda tržno se je podjetje zavedalo, da je primat koncepta prodor na trg, ki se da v primeri z osvajanjem takega, ne malo kompliciranega artikla izvesti relativno hitro. Zato je najprej pričelo z uvozom sestavnih delov likalnika, ki ga brez nekaterih sprememb danes poznamo kot artikel E 5291 in je, kot bi se lahko izrazili »vžgal«; pravzaprav je še danes eden najbolj priljubljenih tipov likalnikov ne samo pri nas, temveč tudi v Zvezni republiki ter Avstriji.

Galvanska obdelava Rowenta kape

Kot že rečeno, so prva leta v takrat še majhni Elmi pomenila oranje ledine v smeri uvajanja v proizvodnji elektrotermičnih aparatov. Morda bi navajanje problemov iz tega obdobja bilo dolgočasno in suhoparno, saj ga, vsaj starejši člani kolektiva, dobro poznajo, toda če želimo podati vsaj skromen prikaz, pa je potrebno naštetiti tiste težave, ki so bistveno vplivale, da se je ta naš li-

kalnik tako dolgo po rojstvu razvijal iz otroka v odraslega: ob pričetku sličnih poslov se partnerja po navadi uvodoma šele spoznavata, ne zaupata si še popolnoma ter vse to kažete z zavlačevanjem dostavljanja potrebnih dokumentacij in načrtov, predlagata dodatne razgovore, ugotavljata in si predlagata načine poravnave medsebojnih obveznosti itd., skratka marsikaj, kar časovno zelo vpliva k čimprejšnji realizaciji postavljenih nalog. Kot pomnimo, je

rodil zaupanje in naročila sopogodbena tudi za njegova inozemska tržišča. Naročila so pričela rasti in naš kolektiv je bil kmalu postavljen pred nove težave: premajhno zmogljivost bo potrebno razširiti in prilagoditi naraščajočim zahtevam.

Čeprav so ta dejstva del naše delovne problematike ter našega dela, se vseeno zavedamo, da tudi to ni dovolj. Ne moremo in ne smemo se ustaviti, pa četudi bi morda kdo narekoval prvenstveno ureditev tistih »grl«, ki nam trenutno onemogočajo proizvesti in prodati še več. Kakor tržišče, tako se širijo tudi njegove zahteve odnosno zahteve kupcev, in predvsem te je potrebno zadovoljiti. Slednji pa prihajajo z novimi željami: ne živimo namreč zgolj v okviru domovine, temveč na evropskem področju, menjava dobrin se meddržavno povečuje, želja po napredku pa se pojavlja prav na vseh področjih. Odločitev, ki smo jo sprejeli in naloge, ki smo si jih ob njej zadali, so velike in nujne, ne samo radi razširitve proizvodnega programa, temveč tudi zaradi nastopa našega imena v ekonomiki gospodarstva. Razen najvišje številke doslej v analizi naših letnih planov na območju likalniške tehnike, namreč proizvesti v letu 1969 200.000 komadov našega E 5291 za zadostitev povečanih zahtev domačega in zunanega tržišča, smo se odločili (seveda na osnovi predhodnega analiziranja domačega trga) za osvajanje še dveh likalnikov: modernega kreirnega z odprtim ročajem, ki bi naj bil naš prvorojenček in smo mu zato nadeli domače ime »Mojca« in parnega. Zavedajoč se slične problematike kot pred desetimi leti, bomo seveda pričeli zopet najprej s postopkom osvajanja: načelo — obdržati trg, nam narekuje tak začetek. Težko bi danes govorili podrobno še o daljših perspektivah. Toda osnovna črta je vseeno pred nami: z leti osvojiti celotno obširno likalniško tehniko od parnih in kaj vemo do kakšnih likalnikov še. Naj povemo še to, da nam naš partner v zadnjem obdobju tovariško stoji ob strani, pomaga ter nemalokrat

dala sadove, ki jih je zaznal tudi partner. Njegova koncepcija se je bistveno spremenila. Le-ta je narekovala v bližnjem obdobju novo pogodbo z boljšimi pogoji, predvsem v cenah. Izvršeni testi kvalitete so pokazali, da je naš izdelek kakovostno popolnoma enakovreden Rowentine-mu in s ponosom lahko zapišemo, da celo Rowentini strokovnjaki ob preizkusu pomešane serije naših in njihovih artiklov niso mogli ločiti, kje je kaj proizvedeno. Ta preizkus je

celo bolj optimistično gleda na situacijo, kot mi sami. Skratka, razvili so se odnosi, o katerih ne moremo dvomiti, da niso iskreni, nasprotno, označujejo utrjene relacije dveh enakopravnih partnerjev.

Gornji zapis ne bi bil popoln, če ne bi začrtani koncept bližnje bodočnosti poslovno-tehničnega sodelovanja z Rowento obogatili še z enim proizvodom, takozvanim sušilec za lase ali po naše »haubo«. To je velik artikel, zahteval bo veliko predpriprav, dela, truda.

Toda osvojili bomo tudi tega ter kvalitetno in količinsko dokazali, da, čeprav majhen kolektiv, vseeno znamo prebroditi težave; uspeh, ki ga bomo dosegli, bo toliko bolj pomemben, tako za nas, kot za naše partnerje, ker se bomo oboji zavedali, da je bil izbojevan s slabšimi stroji, manjšo prakso, nekonkurenčnimi pogoji, toda z veliko ljubeznijo in požrtvovalnostjo.

Ob jubileju, ki ga letos praznujemo, si želimo še vnaprej iskrenih odnosov z našim partnerjem »Rowento«; le-ti naj bi ob slični obletnici čez deset let pripomogli k novi ugotovitvi, da ima Elma v svojem programu osvojen že skoraj celotni del programa svojega poslovno-tehničnega sodelavca.

Marko Šilih

DOGODKI MESECA

V času od 1. do 30. septembra 1968 so se na novo zaposlili v Elmi:

Novak Anica, Kondić Dosta, Zamuda Marija, Udovič Katja, Jaklič Ana, Trivković Milojka, Sabol Katica, Hribar Milica in Šardi Biserka — v obratu travkov; Jakopin Zvonimira, Radovanović Ana, Harisel Matjana, Špragar Sonja, Smerke Alojzija in Mihelič Ana — v obratu profilov; Pandža Ratka in Cimerman Stefan — v splošni oddelku; Kovač Ana — v obrat montaže; Kovačič Jurij-Dušan — v obrat orodjarne; Smuk Joško in Hladnik Marjan — vajenca v obratu transformatorjev; Ajdič Gustav — zastopnik Elme za BiH.

Za določen čas se je zaposlila 1 delavka iz Iskre.

V istem obdobju so odšli iz podjetja na lastno željo:

Špragar Sonja, Zuber Gordana in Artnik Zvezda — iz obrata profilov; Kišek Ivana — iz obrata travkov; Söke Ladislav — iz obrata nekovin Lendava; Kopše Alojzija — iz obrata montaže; Podlesnik Pavel — iz obrata orodjarne; Dukarič Peter — iz splošnega oddelka; Slobodnik Ana — iz obrata nekovin; Aljančič Vera — iz materialnega knjigovodstva.

Od zaposlenih za določen čas so odšli:

1 študentka in 1 praktikant.
Na odsluženje vojaškega roka v JL Apa je odšel:
Poteko Edvard — diplomirani elektrotehnik.

In še en dogodek: v avgustu se je starostno upokojila naša sodelavka iz kontrole kvalitete, TONČKA BIZJAK. Pogrešali jo bomo, saj je bila cenjena delavka in prijetna sodelavka. Želimo ji, da bi uživala zaslužen počitek po napornem »delovniku«, zdrava in srečna!

Vladimir Mlinar

ZAHVALA

Ob izgubi mojega dragega očeta se zahvaljujem vsem sodelavcem za darovani venec. Posebno pa se zahvaljujem tistim, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti.

Irma Kutnjak

ZAHVALA

Vsem, ki so spremili našega dobrega očeta na njegovi zadnji poti in darovali cvetje, iskrena hvala.

Mara Zupančič, Rozka in Branko Grčman

leto	1960	1961	1962	1963	1964
koma-					
dov	3800	1000	7962	9000	31100
1965	1966	1967	1968	1969	
9997	53067	67087	132000	200000	cca

Leto 1966 je pomenilo prelomnico, ne samo v osvajanju sestavnih delov, temveč tudi v proizvodnji in realizaciji in to na domačem in tujih tržiščih. Pojačana prizadevanja so

PROIZVODNI PROGRAM

Že pri sami ustanovitvi podjetja je bil začetan proizvodni program, ki se je z osnovnimi izdelki obdržal še danes. Glavna naloga osvojiti kvalitativne elektroinstalacijske izdelke je v celoti uspela. Vrtilna stikala, mikrokro, karo in več vrst vgradnih stikal so postala znana kot kvalitetna ne samo doma temveč tudi v tujini. Ravno tako so tudi vsi izdelki, ki so sledili stikalom; vtičnice, okovi, natikala, vtiči, sponke, varovalni elementi, pribor za vodotesne in pešal instalacije prav kmalu dobili sloves zelo dobrih izdelkov.

Popravila transformatorjev in električnih motorjev smo kmalu opustili in spremenili v izdelavo vseh vrst suhih transformatorjev. Ta skupina izdelkov predstavlja danes pomemben sestavni del programa, saj smo uspeli pridobiti stalne velike potrošnike, kot so ladjedelnice, železarne in železnice.

Prvotnemu navadnemu električnemu likalniku, katerega proizvodnja zaradi vedno večjega izvoza še vedno raste, se je pred desetimi leti pridružil še likalnik z regulacijo temperature, izvedbe Rowenta. S tem je bil storjen izredno pomemben korak v nadaljnjem razvijanju likalnikov. Likalnice, ki jih izdeluje kooperantska tovarna Rowenta iz ZRN so na najvišji svetovni kvalitetni stopnji. Da smo tudi mi uspeli izdelovati tako kvalitetne likalnice pa je bilo potrebno vložiti veliko truda in ne nazadnje tudi denarja.

Izolacijski material, ki so ga sestavljali; bougie, cevi, trakovi in oljno platno je v zadnjem času dopolnjen z novimi kvalitetnimi diagonalnimi trakovi. Z novimi prostori se odpirajo tudi tej naši grupi izdelkov možnosti širšega razvoja.

Pri tem, ko gledamo nazaj na naše izdelke se moramo spomniti na obrat keramike, ki smo ga ukinili pred več leti. Sami smo namreč izdelovali vse keramične dele za naše izdelke. S pojavom čedalje več specializiranih proizvajalcev keramičnih delov in čedalje večjimi kvalitetnimi zahtevami, smo se odločili, da s to proizvodnjo ne nadaljujemo, ampak se poslužujemo specializiranih kooperantov.

V začetku letošnjega leta smo se odločili še za eno pomembno delitev dela. S tovarno »Kontakt« Zagreb smo razdelili grupo elektroinstalacijskega materiala. Vsa instalacijska stikala, vse okove, natikala, vodotesna stikala in vtičnice ter pribor in vrstne sponke delamo sedaj mi. Kontakt pa dela v celoti vtičnice, vtiče, varovalne elemente in sponke. Kljub temu, da tehnično sama delitev ni najprimernejša (stikala, vtičnice), pa daje manjšanje števila različnih izdelkov na področju osvajanja in proizvodnje veliko večje možnosti za koncentracijo sil in specializacijo proizvodnje.

Na osnovi te delitve in naših možnosti predvideva perspektivni proizvodni program naslednje smernice:

Osvojiti vse glavne predstavnike okovov za žarnice z E navojem. Naši dosedanja in prevzeti okovi od Kontakta ne zadovoljujejo predpisom, zato je nujno te zamenjati z novimi, ki bodo konstruirani po veljavnih standardih. To so kovinski okov E 40 in E 27 in bakelitni okov E 27. Poleg teh pa je v osvajanju tudi novi kovinski okov E 14 in bakelitni okov E 14. Vsi ti okovi so predvideni tudi za industrijo lestencev, to je z zunanjim navojem in odgovarjajočimi maticami. V zaključni fazi osvajanja sta tudi dva posebna okova za iluminacije E 27 in E 14. Tudi keramični okovi E 27 v dveh izvedbah in keramični okov E 14 ter nadaljne izvedbe okov iz tega materiala predvideva proizvodni program.

Okove za fluorescentne cevi smo v glavnem že osvojili, toda v zadnjem času so se izvedbe zelo spremenile tako, da stare izvedbe ne bo mogoče več dolgo prodajati. Naša naloga je, kmalu zamenjati stare z novimi okovi in sicer celo skupino teh okovov.

Instalacijska stikala podometnih in nadometnih izvedb zaenkrat še ne zahtevajo bistvenih sprememb. Predvideva pa se osvojitve dvodelnega stikala, večje moči. Tudi nova izvedba vodotesnega stikala je predvidena, ker je nujno v celoti odpraviti vrstilo stikala.

Odločitev, da pričnemo z osvajanjem stikal za naprave je potrebna, na drugi strani pa bo zahtevala veliko večje točnosti pri pripravi proizvodnje (orodje, priprave) in pri

sami proizvodnji, kot smo bili navajeni sedaj.

Velik napredek v nadaljnjem razvoju je dan tudi grupi termičnih aparatov. Izdelali bodo novi likalnik z regulacijo temperature in odprtim ročajem, ki bo v celoti izdelan doma.

V kooperaciji z Rowento pa pripravljamo osvojitve sušilca za lase — haube. Kasneje se predvideva osvojitve še nekatere nadaljnje izvedbe likalnikov.

Na področju izolacijskih materialov je predvidena osvojitve temperaturno obstoječih materialov na bazi silikonskih lakov. Poleg tega pa še kooperacija s slovaškim podjetjem za ostale izolacijske materiale.

Za vse navedene smernice našega razvoja izdelkov velja, da morajo vsi izdelki biti izdelani po veljavnih predpisih, pri najnižjih možnih proizvodnih stroških, kajti kvaliteta mora ostati tudi v bodoče naš osnovni cilj.

Sandi Knez

Družbena vloga

Ob jubileju našega podjetja ne bo odveč nekaj misli o pomenu in vlogi, ki jo ima vsako podjetje za svojo okolico. Ta vloga je tem večja, kolikor je podjetje večje in starejše. 20 let obstoja podjetja v določenem okolju pomeni tudi 20 let vplivanja na to okolje, 20 let aktivnosti, o kateri je prav tako nujno, da razmišljamo in da celo v notranjih ukrepih računamo s tem, kakšen vpliv bo posamezen ukrep podjetja imel na življenje zunaj tovarniške ograje. V razvitih industrijskih državah pripisujejo tej vrsti aktivnosti gospodarske organizacije zelo velik pomen in govorijo celo o podjetju kot podaljšani roki oblasti. Družbena aktivnost podjetja seveda tam ne služi samo družbenim ciljem, ampak v enaki meri samemu podjetju v njegovi prodajni ekspanziji. Večja ali zelo velika podjetja so včasih nosilec in odločilen faktor mesta ali celo pokrajine in zato njihov pomen daleč presega ekonomske okvire.

Oglejmo si tedaj nekaj vidikov družbene aktivnosti našega podjetja v zadnjih 20 letih.

Ob ustanovitvi je podjetje pomenilo za kraj na robu mesta — Črnuče, ugodno priliko za precejšnje število ljudi iz bližnje in daljne okolice. Ta pomen je ostal do danes nespremenjen, saj tvorijo domačini okolice podjetja še danes jedro kolektiva. Z rastjo podjetja je rastla potreba po kadrih in je zato bilo nujno dobiti predvsem strokoven kader od drugod. Iz tega je nastala potreba po zidavi stanovanj. Do danes je Elma zgradila oziroma ima na razpolago skoraj 100 družinskih stanovanj in skoraj 50 sob. To je že kar malo mesto s cca 400 prebivalci. S to izgrad-

njo in s podpiranjem drugih družbenih ustanov, to je šole, otroškega vrtca, zdravstvenega doma je podjetje vplivalo na izgradnjo kraja Črnuče in tako postalo pomemben faktor pri oblikovanju njegovega razvoja. Ta vloga ostaja tudi v bodoče in njena pomembnost bo rastla z rastjo podjetja.

Vpliv podjetja na okolico in pa tudi druge, posredne posledice, preko osebnih dohodkov, ki jih trošijo delavci Elme, je omogočeno razvijanje mnogih drugih gospodarskih dejavnosti kraja; trgovina, obrt, gostinstvo. Pomemben posredni vpliv pa je tudi na področju vzgoje v najširšem pomenu besede. V skrbi za svoje kadre je naše podjetje dajalo štipendije, plačevalo šolnine, vzgajalo vajence. S te strani lahko govorimo o tem, da smo mnogim delavcem odprli možnosti osebnega razvoja. Podatki o štipendijah in plačanih šolninah nam povedo, da smo omogočili pridobitev izobrazbe naslednjemu številu delavcev: 14 dipl. inženirjem, 1 dipl. ekonomistu, 7 inženirjem, 1 ekonomistu, 33 tehnikom, 13 ekonomskim tehnikom in 7 ostalim — skupaj 76. Če k temu prištejemo še vajence, se zelo približamo številu 200.

Širši vzgojni pomen pa ima podjetje na vsakega svojega člana. Saj v podjetju delavec preživi dobri 2/3 svojega aktivnega življenja. Kolektiv vpliva na vsakogar, včasih v dobrem smislu, včasih tudi v slabem. Tega dejstva se morajo zavedati predvsem starejši delavci in vodstveni kader. Prav zaradi tega ni vseeno, kakšni so notranji odnosi v podjetju, kako in kje se lahko uveljavlja pozitivna in konstruktivna kritika in tudi ne, kakšen vpliv imajo v podjetju politične

organizacije in kakšne cilje zasledujejo.

Poseben pomen moramo v tej zvezi pripisati organom samoupravljanja in vzgoji samoupravljalcev.

Vsi opisani momenti vplivajo torej na formiranje mišljenja posameznikov in kolektiva in v skrajni konsekvenci tudi na oblikovanje značaja in na utrditev političnega prepričanja.

Da bi podjetje lahko opravljalo vse te pomembne funkcije, pa mora zagotoviti osnovni pogoj svojega obstoja — to je ekonomsko bazo in ekonomsko perspektivo svojega razvoja. V tem pa lahko pride do navideznega nasprotja med zahtevami ekonomike in zahtevami kolektiva po zadovoljitvi potreb standarda. Prihajamo tako do dilem, kaj je primerno, ali zadovoljstvo delavcev ali normalen razvoj podjetja, ki se izražajo v diskusiji o delitvi dohodka oz. koliko lahko ali moramo dati na sklade, koliko pa za osebne dohodke. Dejstvo je, da je v svoji zgodovini kolektiv Elme vedno znal pravilno odločiti v korist podjetja, kar pomeni obenem dolgoročno korist kolektiva. Če danes govorimo o družbeni vlogi in ekonomski pomembnosti gospodarske organizacije kot osnovni celici narodno gospodarskega organizma, potem je to predvsem zato, da bi domeli pomen primarnih ekonomskih zahtev in pa tega, da je ekonomsko zdravo in perspektivno podjetje osnova za izpolnjevanje vseh ostalih zahtev kolektiva in družbe. Z drugimi besedami — ekonomska logika podjetja je osnovni zakon in pogoj za izpolnitev vseh ostalih nalog, ki smo jih prej opisali.

To železno logiko razumejo mnogi, včasih pa naletimo tudi na take člane kolektiva, ki so to logiko obrnili in pravijo: »Če bi delavci imeli boljše osebne dohodke, bi bili bolj zadovoljni in zato tudi bolj produktivni, poleg tega bo pa tudi vodstvo in samoupravni organi prisiljeno bolj delati, če bo hotelo ohraniti obstoj podjetja za njegov normalni razvoj«. V takem mišljenju je mnogo navideznih resnic in nobene ekonomike. Našejmo nekaj dokazov:

1. Trenutno stanje podjetja je ekonomsko zadovoljivo zaradi razmeroma nizkih osebnih dohodkov. Na to ekonomsko stanje pa vplivajo predvsem zunanji faktorji in seveda tudi lastne sposobnosti in objektivne možnosti dovolj hitrega prilagajanja.

2. Večja produktivnost ni odvisna od dobre volje, ampak od organizacije in tehnološke opreme. Današnje norme oziroma standardni časi so že tako dvignili produktivnost delavcev pri strojih in v montaži, da je nadaljne povečanje produktivnosti možno le z novo mehanizacijo in deloma s podaljšanimi serijami.

3. Če današnje nizko stanje osebnih dohodkov ne more dovolj stimulirati samoupravnih organov in strokovnih služb za še bolj učinkovite ukrepe, potem jih bo toliko manj moglo zadovoljstvo delavcev in trenutno visoki osebni dohodki. Ko pa bi se pričele ekonomske težave, pa bi samo iskali trenutnih rešitev, ki bi samo poslabšale stanje, predvsem pa ne bi dovoljevale časa za dolgoročne in premišljene ukrepe.

4. Mišljenje, da samo potencirani ekonomski pritisk lahko ustvari pravo delovno vzdušje in disciplino, so danes v svetu več ali manj preživeli. Danes vemo, da potrebuje industrija za svoj razvoj predvsem dolgoročni premišljeni program in konstantne pogoje gospodarjenja. To velja tudi za Elmo. Organi samoupravljanja morajo vztrajati na tem, da se ekonomska politika podjetja gradi dolgoročno in z uvajanjem sodobne tehnologije, za kar pa so potrebna sredstva — potrebna je ustrezna akumulacija. To pa mora zagotoviti kolektiv s pravilno delitvijo skladov podjetja.

Družbeni pomen in vlogo podjetja priznava tudi družba sama, saj vzpo-

Med odmorom v tovarniški jedilnici

stavlja zakone, ki uravnavajo poslovanje, nadalje proglašajo načela, ki jih morajo samoupravljalci spoštovati in predvidevajo možnosti pomoči, tako pri reševanju ekonomskih problemov, kot pri zagotavljanju minimalnega osebnega dohodka. Kljub temu pa prihaja dostikrat do pomoči šele takrat, ko je že prepozno. Naše podjetje do sedaj še ni nikoli bilo v nevarnosti, da bi padlo na breme skupnosti in zaželeno bi bilo, da ne bi prišlo do tega tudi v bodočnosti. Toda to bo možno zagotoviti le tedaj, če kolektiv ohrani linijo, ki jo je držal do sedaj, to je priznavanje ekonomskih zakonitosti in vztrajanje na reševanju vseh vprašanj z ekonomskimi in organizacijsko tehnološkimi ukrepi.

Branko Prhne

Potek stanovanjske gradnje v 20. letih obstoja »ELME«

Ob začetku obratovanja podjetja leta 1948 je imela »Elma« prve stanovanjske objekte šele v pripravi za gradnjo. Leta 1950 so bili dograjeni in vseljeni prvi stanovanjski objekti in to blok Črnuče št. 13, 18 dvosobnih stanovanj, trije družinski provizoriji s skupno 12 dvosobnimi stanovanji; ženski samski provizoriji s 14 sobami in moški samski dom z 20 samskimi sobami.

Zaradi velikih potreb po družinskih stanovanjih se je tedaj naselilo v pritličje samskega doma 5 družin.

V I. nadstropju je ostalo za samske stanovalce le 9 sob s 27 ležišči. Malo kasneje, ko se je podjetje širilo in se je najemala nova delovna sila, predvsem mladi kvalificirani delavci iz raznih strokovnih šol, nam je nenkrat zmanjkalo samskih ležišč. To se je rešilo tako, da se je podstrešje samskega doma adaptiralo v 9 samskih sob, s katerimi smo pridobili 30 novih ležišč.

Zaradi vse večjih potreb po družinskih stanovanjih so se porabili vsi prostori, ki so se lahko preuredili v

stanovanja. Okoli leta 1954 smo na ta način zgradili v poslopju DUR-a 4 enosobna stanovanja in na podstrešju še 3 sobe za uslužbenke DUR-a. Približno v istem času smo usposobili tudi bivše delavsko naselje za stanovanja.

Glavni razmah je zavzela stanovanjska gradnja v letih 1955–1961. V tem času smo zgradili pretežni del stanovanj, s katerimi danes razpolagamo.

Leta 1955 smo kupili v Ljubljani v Goriški ulici eno stanovanje. Leta 1956 smo zgradili skupaj z občino Črnuče stanovanjski blok Črnuče 26/a na temeljih nedokončane industrijske šole. Naše podjetje je dobilo v tem bloku 8 družinskih stanovanj in eno sobo.

Leta 1959 so se vselili stanovalci v novozgrajeni blok Črnuče 18/a. Tudi ta blok se je gradil v sodelovanju z občino Črnuče in Jamborom Črnuče. »Elma« je pridobila v tem bloku 12, oziroma 16 stanovanj, če vzamemo, da stanujejo v štirih trosobnih stanovanjih po dve družini.

Leta 1961 je bil ponovno vseljen nov stanovanjski blok Črnuče 18/d, ki je bil razen 2 stanovanj, zgrajen le s sredstvi »Elme«. Z dograditvijo tega objekta je »Elma« povečala svoj stanovanjski fond ponovno za 22 stanovanj in 10 posameznih sob.

Kasneje se je stanovanjski fond povečal samo še za 3 posamezna stanovanja v Ljubljani in čisto v zadnjem času še za 2 stanovanj v DUR.

Zaradi znatnega povečanja števila prebivalcev v spodnjem delu Črnuče v razmeroma kratkem času in zaradi zaposlitve mater v proizvodnji, se je pokazala nujna potreba za gradnjo objekta za otroško varstvo.

Na pobudo Elme in z razumevanjem občine Črnuče je prišlo med obema do sporazuma, da se s sredstvi obeh zgradi v stanovanjskem naselju otroški vrtec s kapaciteto za 60 otrok. Pobuda je bila kmalu realizirana in leta 1960 je bil otroški vrtec odprt in dan v uporabo.

Stanovanjski fond »Elme« obsega skupno 95 srednjih in manjših stanovanj in 49 posameznih sob, katere zasledajo po ena ali več oseb, v posameznih pa tudi družine. Štiri trosobna stanovanja pa uporabljajo po dve družini. To je znak, da je stanovanjska stiska še vedno prisotna, čeprav so bila za rešitev te porabljena znatna sredstva.

Od skupno 95 stanovanj je 43 stanovanj takih, ki jih lahko ocenimo kot dobra: z urejeno kopalnico in vsemi pritliklinami, 46 stanovanj je ocenjenih kot srednje dobra in 6 kot slaba.

Vrednost celotnega stanovanjskega fonda znaša N din 2,335.564,71. To je vzeto iz knjigovodskih podatkov, ki bazirajo na valorizaciji in kasnejših revalorizacijah. Tržna vrednost vseh stanovanj je znatno višja.

Milan Martelanc

stopali občino Črnuče v šestih panogah proti vsem ljubljanskim občinam, so na presenečenje vseh osvojili prvo mesto.

Lahko zaključimo, da je bila prehojena pot, gledano s športne strani našega kolektiva relativno zelo uspešna. In če hočemo razumeti, da zdrav in telesno utrjen človek tudi lažje in boljše dela, **tudi koristna za podjetje.**

Ni nepomembno tudi to, da so na opazen način naši športniki velikokrat prenesli ime »Elma« v kraje kjer to ime skoro ni bilo poznano.

Upajmo, da bodo tudi naslednja leta uspešna za naše športnike.

Sandi Knez

ŠPORT V ELMI

Težko je ugotoviti točen začetek športne aktivnosti v našem podjetju in tudi težko, katera panoga se je prva razširila med člani kolektiva. Ali je bil to nogomet, odbojka ali streljanje. To seveda ni najzavnejše. Pomembno je dejstvo, da so se že leta 1954 pojavili prvi organizatorji, ki so poskrbeli za opremo, za redne vadbe in seveda tudi tekmovanja. V tem času je v podjetje prihajalo precej mladih delavcev, ki v popoldanskem času razen kart in gostilniških prostorov niso imeli boljše zabave. To je imelo veliko volje, da izkoristijo svoj prosti čas na bolj zdrav in primeren način. To pa je bil osnovni pogoj, za zelo živahno športno življenje, ki se je razvilo po tem letu.

Verjetno se je v prvih letih največ ljubiteljev zbiralo okoli odbojarskega igrišča, ki so ga seveda sami zgradili ob Savi, poleg Samskega doma. Kljub temu, da skoro nihče ni pred tem časom obvladal igre, se je vsako popoldne zbralo okoli igrišča po tri, štiri ali pa še več šestčlanskih moštev. Izmenoma se je tako igralo po cele popoldneve. Čez čas so se začeli vključevati tudi domačini in tako se je kmalu osnovala ekipa, ki je pričela redno tekmovali pod imenom »Partizan« Črnuče. Kvaliteta je stalno naraščala in se je ekipa prebila preko vseh podzveznih lig v II. slovensko in pred več leti v I. republiško ligo, kjer nastopa še danes. Med tem je rekreacijska odbojka bila še vedno množična. Organizirale so se stalna medobratna tekmovanja, ki so izredno poživljala to priljubljeno panogo. Z kvaliteto rastojo ligaškega moštva pa je na žalost začela naglo upadati množičnost. Tudi novo igrišče poleg tovarne ni moglo zavreti upadanja. Z veseljem pa lahko ugotavljamo, da je novo zasilno igrišče na tovarniškem dvorišču ponovno dvignilo zanimanje, tako med starejšimi igralci, še bolj pa med mlajšimi. Med slednjimi zopet raste nova generacija dobrih igralcev, ki bodo kmalu lahko zamenjali starejše tudi na ligaških tekmovanjih.

Na vseh tovarniških tekmovanjih nastopa tudi naša ženska ekipa. Kljub temu, da imamo zaposlenih veliko mladih deklet ni še nikoli uspelo obdržati ekipo dalj časa skupaj. Zberejo se le za tekmovanje, potem pa se z vadbo prekine, čeprav je poznano, da je ravno za ženske odbojka eden najbolj priporočljivih športov.

Izredno množičnost so dosegli tudi strelci. Ti so se kmalu odlično organizirali in pritegnili veliko število članov, članic, mladincev in pionirjev. Kljub temu, da so nekateri začeli dosegati rezultate republiške vrednosti, množičnost ni upadla. Na-

sprotno, množičnost je celo naraščala. Z lastno prizadevnostjo so vzdrževali zasilno strelišče v menzi, kasneje pa s pomočjo podjetja zgradili in opremili novo strelišče v poslopju »Vrtca«. Z organizatorjem veselice so si večkrat priskrbeli denar za najnujnejšo opremo. Članska ekipa je v letih okoli 1960 bila zelo močna. Dva člana sta bila celo v mestni reprezentanci. Ekipa in posamezniki so se

sa pa je večkrat celo premagala vse svoje nasprotnike. Kot primeren rekreativen šport, pa namizni tenis še vedno združuje nekaj ljubiteljev te lepe igre.

Lahko trdimo, da so vse te ekipe zelo uspešno nastopale kot celota na raznih tekmovanjih.

V letu 1956 so se pričela tradicionalna tekmovanja med Elektrokovino »Maribor in »Elmok«, ter v začetku

Razvedrilo med odmorom

plasirali za republiško prvenstvo. Razveseljivo pa je bilo to, da so uspeli pritegniti tudi precej žensk, ki so stalno vadile in tekmovala ter dosegale zelo dobre rezultate.

Z odhodom nekaterih starejših, je življenje v strelski družini postalo nekoliko manj živahno, toda kljub temu družina še danes uspešno deluje.

Veliko zanimanja je bilo v začetku tudi za nogomet. Tovarniška ekipa je v prvih letih redno vadila in dosegala zadovoljivo kvaliteto. Posebno pa zasluge nekaterih odličnih posameznikov. Ekipa ni nikoli uspela pridobiti si svojega igrišča. To se je tudi poznalo tako, da je z odhodom nekaterih igralcev zanimanje padlo in se danes ekipa zbere samo še pred tekmovanjem v okviru podjetja. Dolgo vrsto let so bile na sporedu tudi zanimive tekme med tehnikami »uprave« in tehnikami »obratov«. To seveda niso bile kvalitetne prireditve, toda po svoje izredno zanimive in so dajale vspodbudo mlajšim.

Ostale športne panoge, kot šah, namizni tenis in rokomet niso dobile tako širokega razmaha, kar je tudi razumljivo glede na malo število zaposlenih. Kljub temu so bile te ekipe na vseh medtovarniških srečanjih zelo borbene. Ekipa namiznega teni-

troboj sorodnih podjetij Elip — Kontakt — Elma, kasneje pa se je pridružila še ekipa Sevojna.

Zaradi finančnih težav so se dvoboji z Elektrokovino že leta 1958 končali. Četverboji pa se je nadaljeval vse do danes. Naša ekipa kot celota se je pokazala v teh tekmovanjih več kot dobro. V boju z številčno močnejšimi podjetji smo osvojili največ prvih mest. V začetku smo po treh zmagah dobili prehodni pokal v trajno last. Letos pa zaradi petih nezaporednih zmag že drugega v trajno last. K temu so največ pripomogle moška in ženska ekipa in streljanju z zračno puško in moška odbojka. Vsi naši športniki pa so se na tekmovanjih pokazali kot pravi pošteni borci in so vedno častno zastopali celoten kolektiv. Saj je poznano, da tekmovalci iz ostalih republik najraje pridejo tekmovali v Črnuče, zaradi prijetnega počutja, dobre organizacije in dobrih odnosov.

Zelo zanimiva so bila tudi tekmovanja ljubljanskih kolektivov »Rog«, »Saturnus«, »Vojna bolnica« in »Elma«. Škoda, da ni na voljo več organizatorjev za ta tekmovanja, ki so zelo razgibala športno dejavnost pri minimalnih stroških.

Še en pomemben uspeh so dosegli športniki Elme. Ko so pred leti za-

Veliko sreče pri reševanju — UREDNIŠKI ODBOR